

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 115

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 115*

MAATALOUDEN NÄKYMIÄ 1980-LUVUN
ALKUVUOSINA

LANTBRUKETS UTSIKTER UNDER 1980-TALET
FÖRSTA ÅR

MATIAS TORVELA

HELSINKI 1985

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen
TIEDONANTOJA N:o 115

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland
RESEARCH REPORTS, No. 115

MAATALOUDEN NÄKYMIÄ 1980-LUVUN
ALKUVUOSINA

LANTBRUKETS UTSIKTER UNDER 1980-TALET
FÖRSTA ÅR

MATIAS TORVELA

Helsinki 1985

ISBN 951-9202-25-0
ISSN 0355-0877

MAATALOUDEN NÄKYMIÄ 1980-LUVUN ALKUVUOSINA

LANTBRUKETS UTSIKTER UNDER 1980-TALET'S FÖRSTA ÅR

MATIAS TORVELA

	Sivu
Maatalouden ylituotanto-ongelmista	5
Maidontuotannon tämänhetken näkymiä	13
Taloudellinen tulos kirjanpitotiloilla vuosina 1980-83	22
Lantbrukets överproduktionsproblem	30
Mjölkproduktionens utsikter i detta nu	39
Det ekonomiska resultatet på bokförlingsgårdarna åren 1980-83	49

MAATALOUDEN YLITUOTANTO-ONGELMISTA¹⁾

Mistä on kyse ylituotannossa?

Meillä on jo pitkään maataloustuotannon tavoitteeksi hyväksytty kotimaista kulutusta vastaava sellaisten elintarvikkeiden tuottaminen, joihin meillä on rationaalisia edellytyksiä. Kotimaisen kulutuksen ja tuotantotavoitteiden suhde on kuitenkin ymmärretty verraten väljästi. Tavoitteissa on korostettu myös elintarvikkeiden saannin varmuutta kaikissa tilanteissa, kriisiajat mukaanlukien. Omavaraisuus käsitti aikaisemmin etupäässä vain maataloustuotteita. Tänä päivänä omavaraisuustavoitteeseen liitetään myös tuotantovälineet. Tämä tarkoittaa, että myös tärkeitä maatalouden tarvitsemia tuotantovälineitä olisi pyrittävä tuottamaan mahdollisuuksien mukaan kotimaassa. Tuotantotavoitteista puhuttaessa mainitaan myös tuonti-elintarvikkeet, jotka supistavat kotimaisten tuotteiden kysyntää. Maatalouden tavoitteissa keskeisellä sijalla on myös viljelijöiden tulotason hoito. Tähän liittyy läheisesti tilakoko, tuotannon määrä, hintataso ja valtiovallan tukipolitiikka. Maantieteellisestä asemasta johtuen meillä tuotannon luontaiset edellytykset vaihtelevat huomattavasti maan eri osien kesken. Maatalouden tavoitteissa on täten huomioitava korostetusti myös alueittaiset ongelmat ja niiden asettamat kehittämisvaatimukset.

Maatalouden rationalisointi, tekninen kehitys, harjoitettu tutkimus, tehokas maatalousneuvonta, viljelijöiden tulojen lisäämistarve jne. ovat vaikuttaneet yhdessä sen, että maataloustuotannon määrä, ts. eri tuotteiden tuotost määrät ovat jatkuvasti nousseet. Ongelmallista tuotannon ns. liiallisessa määrässä on se, että tuotteita joudutaan viemään maasta epäedullisesti. Ylituotannon määrää tai astetta voidaan mitata monella eri tavalla. Usein ylituotanto ilmaistaan vertaamalla tuotannon määrää, kotimaista kulutusta ja vientiä toisiinsa. Maitotaloustuotteiden vienti on viime vuosina ollut noin 25-30 %

¹⁾ Itä-Hämeen Maatalouskeskuksen syyskokouksessa Lahdessa 11.12.1984 pidetty alustus.

tuotannosta, naudan- ja sianlihan vienti noin 10-15 % ja kananmunien noin 40 %. Ylituotannon määrää voidaan verrata myös tuotanto- ja vientikattoihin. Maidontuotannon tavoitteeksi on hyväksytty mm. kausivaihteluista ja varmuussyistä johtuen noin 15 % yli oman maan kulutusta vastaava taso. Sianlihalle, naudanlihalle ja kananmunille on viimeisissä maataloustulolaeissa hyväksytty ns. vientikatot ja näihin kattoihin saakka tuotanto on tavallaan luvallista eikä sitä voitane pitää ylituotantona tältä kannalta katsottuna.

Miksi ei saisi olla ylituotantoa?

Tuotannon määrän ei sinänsä tarvitse olla huono asia. Sattuu nyt niin, että meidän leveysasteellamme tuotannon luontaiset edellytykset ovat siksi epäedulliset, ettemme voi kilpailla hinnoissa tavallisimpien maataloustuotteiden kansainvälisillä vientimarkkinoilla. Maailmanmarkkinoilla liikkuvat tuote-erät lähes poikkeuksetta ovat eri maiden ylijäämiä ja hinnat ovat enemmän tai vähemmän alennuseli dumping-hintoja. On selvästi tullut esille, ettemme voi kuin aivan poikkeustapauksessa ja erikoistuotteiden osalla kilpailla elintarvikkeiden maailmanmarkkinoilla hintojen suhteen. Suomalaisen tuotteiden laatu on varmaan tunnetusti hyvä. Saattaa olla tulevaisuudessa, että me pystyisimme yleisesti tuottamaan edelleenkin saastevapaita tuotteita ja näistä oltaisiin valmiit maksamaan enemmän. Tällä hetkellä puhtaasti ns. biologisesti viljeltyjen tuotteiden tuotanto ja kauppa on minimaalista eikä sillä liene laajempaa merkitystä. Mainituista syistä maataloustuotteiden vienti ulkomaille voi tapahtua vain vientituen avulla. Valtiovalta onkin vastannut voittopuolisesti vientikuluista. Aivan viime vuosina myös viljelijät ovat joutuneet osallistumaan vientikuluihin. Molemmat osapuolet ovat luonnollisesti haluttomia lisäämään viennin tukemista.

Viennistä maksettava tuki vaihtelee eri tuotteiden kesken. Samoin kansainväliset hinnat vaihtelevat huomattavasti. Maidon tavoitehinta esim. vuoden 1983 lopulla oli 2.06 mk litralta (ilman lisähintaa). Vietäessä maitotuotteita vuonna 1983 vientitukea maksettiin noin

1.20-1.30 mk litraa kohti laskien. Vuoden 1984 aikana voista maksettiin vientitukea noin 15-16 mk kilolta, maitojauheesta 8-9 mk kilolta ja juustosta 10-11 mk kilolta. Sianlihan vientituki on ollut 8-9 mk kilolta ja kananmunista maksettava tuki noin 7 mk kilolta.

Maataloustuotteiden viennistä aiheutuneet menot ovat olleet varsin merkittävät. Vuonna 1983 vientituki oli noin 1 800 milj. mk, josta maatalous itse maksoi noin 440 milj. mk. Vuonna 1984 tuen tarve on ollut samalla tasolla, joskin luvut ovat vähän suuremmat. Kuvan vientituen suuruudesta saamme vertaamalla sitä esim. maatalouden bruttotuottoon ja maataloustuloon. Maatalouden bruttotuotto oli vuonna 1983 noin 20 000 milj. mk ja maataloustulo runsaat 6 000 milj. mk. Maatalouden vientituki on täten ollut lähes 30 % maataloustulosta ja viljelijöiden itsensä maksama osuus vientituesta on vienyt noin 7-8 % maataloustulosta. Luvut osoittanevat sen minkälainen taloudellinen merkitys lisääntyvällä maataloustuotteiden viennillä on tänä päivänä. Ei ole ihme, että ylituotanto ja maataloustuotteiden vienti ovat aiheuttaneet lisääntyvää huomiota sekä valtiovallan taholta että viljelijöiden keskuudessa.

Mistä johtuu tuotannon kasvu?

Voidaan perustellusti kysyä, mistä tällainen ongelmalliseksi koettu tilanne johtuu. Vastaus lienee verraten yksinkertainen, joskin siihen on ollut vaikuttamassa suuri joukko tekijöitä. Maatalouden biologis-tekninen kehitys yleisesti ja meillä on ollut mittava. On jalostettu entistä parempia ja satoisampia viljelykasveja ja kotieläimet on jalostettu entistä tuottoisammiksi. Maata on opittu muokkaamaan paremmin ja koneellistaminen on tehnyt sen mahdolliseksi. Samoin on kehitetty kasvien viljely- ja korjuumenetelmiä ja eläinten hoitoa. Lannoite- ja rehuteollisuutta on kehitetty jne. Aikaisemmin hevoset kuluttivat huomattavan määrän sadosta. Ei sekään ole merkitystä vailla, että huomattava osa väestöä on siirtynyt kuluttamaan naapurimaamme elintarvikkeita.

Jos me kaikesta tästä jotain arvostelemme tai kiitämme, osan siitä saavat myös tutkimus, opetus ja neuvonta. Kokonaisuutta ja maatalouselinkeinoja ajatellen lienee oikein, että olemme pyrkineet tehostamaan maataloustuotantoa. Saattaa kuitenkin olla, että eräissä kohdin on innostuttu liiaksi tuoton nostamisessa, josta on ollut myös turhaa kustannusten nousua. Maatalousneuvonta on tämän huomioinut nykyisessä toiminnassaan. Tänä päivänä eräänä tehtävänä onkin sellainen kustannusjahti, että turhilta kustannuksilta ja virheinvestoinneilta vältyttäisiin. Ehkä tällä toimenpiteellä on jonkin asteen tuotannon kasvua hidastava vaikutus.

Tällä hetkellä maataloutemme tila on kuitenkin korkealla tasolla kansainvälisestäkin katsoen. Pohjoinen maantieteellinen asemamme huomioiden maatalouden tila on enemmänkin kuin hyvä. Meillä tuotetut elintarvikkeet ovat laadullisesti korkeatasoisia ja puhtaita. Meillä kasvinviljelyssä käytettävien torjunta-aineiden käyttö samoin kuin elintarviketeollisuuden käyttämien lisäaineiden käyttö on pidetty tiukassa kontrollissa. - Sattuu nyt vain niin, että tällä kertaa tuotamme jonkin verran liikaa eräitä tuotteita, joille ei toistaiseksi ole löytynyt taloudellisia markkinoita. Usein esitetään, että ylijäämiä tulisi toimittaa kehitysmaihin. Tämä on varmaan yleisesti hyväksyttävissä, mutta moneen kertaan on selvitetty, että tätä tietä ei voida ratkaista meidän ongelmiamme hyvästä tahdosta riippumatta. Samoin kehitysmaiden auttamisessa meidän osuutemme joka tapauksessa on vähäinen.

Onko valtiovalta tehnyt riittävästi?

Valtiovalta ohjaa talouselämäämme aika voimakkaasti siitäkin huolimatta, että elämme vapaassa markkinatalousmaassa. Valtiovallan erilaisilla toimenpiteillä on voimakas vaikutus myös maatalouden tilaan ja kehitykseen. Valtiovallan ohella viljelijöiden omat järjestöt ottavat aktiivisesti osaa elinkeinon kehittämiseen. Voidaan kysyä, onko maataloudelle asetettu riittävän selkeät tavoitteet ja ovatko käytetyt toimenpiteet olleet riittävät ja oikeaanosuvia. Tähän on

vaikea yksiselitteisesti vastata, mutta kuitenkin on todettavissa, että maatalouden tuotannon kasvusta ja ylituotannosta johtuvat ongelmat ovat olleet korostetusti esillä valtiovallan maatalouspoliittisissa toimenpiteissä ja viljelijöiden järjestöjen ohjelmissa. Tuotantoa on rajoitettu ja ohjattu vuosien mittaan monin eri tavoin. Kritiikkinä voidaan sanoa, että toimenpide-valikoima lienee ollut liian runsaslukuinen ja on suunniteltu liian pienivaikutteisia toimia. Kaikki muistavat paketoinnin, jota on ehkä turhan kriittisesti arvosteltu. Tällöin otettiin tuotannosta pois vapaaehtoisesti lähes 200 000 ha peltoa. Tämän jälkeen varsinaista paketointia on purettu, mutta paketointia on tapahtunut toisessa muodossa mm. kesannoimalla peltoja, teurastamalla eläimiä jne. Maidontuotantoa on pyritty alentamaan myös ns. bonusjärjestelmän avulla maksamalla viljelijöille tietty hinta tuottamattomasta maidosta. Myös sianlihan tuotantoa on pyritty alentamaan sikatalouden vähentämissopimusten avulla. Järjestelmä koskee sekä lihan- että porsastuotantoa. Kananmunien tuotantoa on rajoitettu maksamalla tietty korvaus kanaa kohti mikäli kanalanpitäjä lopettaa kanalanpidon tietyksi ajaksi. Myös kananpoikasten haudontoja on rajoitettu. Mainittujen toimenpiteiden tuotantoa rajoittavia vaikutuksia ei ole selvitetty yksityiskohtaisesti.

Tuotantoa rajoittaviksi toimenpiteiksi on luettava myös se, että vähänkin suurempia kotieläinyrityksiä on voinut perustaa viime aikoina vain viranomaisen luvalla. Tuotantoa rajoittavaksi toimenpiteeksi on luettava myös markkinoimismaksujen perimistä. Tuotteiden viennin rahoittamiseksi kerätään myös lannoiteveroa, öljyväkirehua ja rehu-seosveroa. Samaan ryhmään kuuluvat myös maidon ja sianlihan vientikutannusmaksu ja ns. lisätyt markkinoimismaksut. Ei ole ihan helppoa arvioida näidenkään toimenpiteiden tuotannon supistavaa vaikutusta. Kuitenkin on aivan varmaa, että ilman näitä toimia maataloustuotanto olisi nykyistä suurempi. Samalla on todettava, että viljelijöitä oikeutetusti hämäännyttää toimenpidemahdollisuuksien monilukuisuus. Samoin epävarmuutta lisää se, että juuri kun jokin toimenpide-ehdotus on toteuttamisvaiheessa samalla kertaa suunnitellaan jo uusia.

Maatalouspolitiikassa jatkuu uusien rajoittamistoimien käyttöön-
otto. Vuoden 1985 alussa tulee voimaan maidontuotannon tilakohtai-
nen kiintiöjärjestelmä. Tähän saakka tuotannon rajoittamiseen täh-
täävät järjestelmät ovat olleet viljelijöiden vapaaehtoisuuteen
perustuvia ellei oteta huomioon perittyjä markkinoimismaksuja.
Tuotantokiintiöjärjestelmä on luonteeltaan pakollinen ja tältä osin
se poikkeaa aikaisemmista. Tämä ei ole mikään uusi tulokas kansain-
välisesti. Se on käytössä useissa Euroopan maissa, samoin sitä on
kokeiltu valtameren takana. Tähän saakka markkinoimisvastuu on
perustunut viljelijöiden yhteisvastuuseen, mutta tilakohtaisessa
kiintiöjärjestelmässä sovellettu kaksihintajärjestelmä sakottaa yli-
tuotannosta tilakohtaisesti alemman tuottajahinnan muodossa. Nyt
alkava maidon kiintiöjärjestelmä on suunniteltu aika pitkälle tuot-
tajajärjestöjen, meijereiden ja maatalousalan viranomaisten yhteis-
työnä. Järjestelmää valmisteltaessa on perehdytty myös eri maissa
saatuihin kokemuksiin ja näin voitaneen välttää eräitä muualla
todettuja virheitä yksityiskohdissa. Toivoa sopii, että järjestelmä
toimisi toivotulla tavalla, ts. maidontuotanto voitaisiin pitää
kurissa aiheuttamatta viljelijöille kohtuuttomia ongelmia.

Yksittäisen viljelijän kohdalla tähän saakka tulotason turvaamiseksi
on täytynyt rationalisoida tuotantoa. Sen tuloksena usein tuotanto
tilalla on noussut. Mikäli tilalla tuotettu maitomäärä ylittää nyt
30 000 litran vuotuisen rajan tuotannon lisäys vain poikkeusta-
pauksessa on tästä lähtien mahdollista. Kustannukset pyrkivät nou-
semaan maataloudessa ja se edellyttäisi jatkuvaa tuoton lisäystä.
Se voi tapahtua vain tuotostmääriä nostamalla, tuottajahintoja nos-
tamalla tai valtion tuen turvin. Jos tuotostmäärät eivät voi nousta,
paine tuottajahintojen nostamiseen kasvaa. Valtion tuen lisäys on
jo pitkään ollut kiven alla. Tulotason lisäys voi tapahtua tieten-
kin kustannuksia alentamalla. Tälläkään tiellä ei voida mennä
kovin pitkälle. Mikäli maidon tilakohtainen kiintiöinti onnistuu
tydyttävästi, voidaan varautua siihen, että sitä yritetään sovel-
taa myös muihin tuotteisiin. Kananmunat voi olla seuraava kohde.

Mitä olisi tehtävä maaseudulla?

Toimenpidevalikoima antaa kuvan siitä, että maatalouspolitiikasta vastuussa olevat, oma ammattiministeriö ja tuottajajärjestöt ovat huolissaan maatalouden kehittämisestä. Täytyy kuitenkin todeta, että ylituotanto ja sen kurissapito lienevät saaneet liien suuren osan maatalouspolitiikassa. Viljelijöiden toimeentulon varmistamiseen ja kehittämiseen tähtäävät toimet ovat harvalukuisia. Tietenkin maatilalaki toimii ja sitä toteutettaessa pyritään parantamaan maatalouden edellytyksiä. Samoin maataloustulolaki takaa tietyn tulokehityksen. Hiljattain jätti myös maatilatalouden liitännäiselinkeinojen kehittämistä pohtinut toimikunta ehdotuksensa. Siinä ehdotettiin omaa lakia maaseudun elinkeinotoiminnan edistämisestä. Toimikunnan ehdottaman lain tarkoituksena olisi maatilatalouteen liittyvien ja sitä täydentävien elinkeinojen sekä maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistäminen sekä niihin kohdistuvien valtion tukitoimenpiteiden uudelleenjärjestely. Myös tänä päivänä tuetaan valtion varoilla maaseudun kehittämistä, mutta toimet ovat hajautuneet monien eri viranomaisten kesken. Tätä työtä tekevät mm. sisäasiainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, työvoimaministeriö, maatilahallitus ja KERA. Kartoitettaessa maaseudun ja maatilatalouteen liittyviä voimavaroja olisi käytettävä tässä työssä maaseudun asiantuntijoita. Tällaisia ovat ennen muuta maatalouden neuvontajärjestöt, useat viljelijöiden muut järjestöt ja maatalousalan viranomaiset. Samoin maaseudun kehittämisessä olisi tiivistettävä yhteistyötä mm. työvoimaviranomaisten, maatalousviranomaisten, teollisuuden edustajien ja eri kuntien viranomaisten kesken.

Maatilatalouden velkaisuutta pohtinut toimikunta on juuri antanut mietintönsä. Siinä todetaan, että maatilojen hinnat ovat monessa tapauksessa kohtuuttoman korkeita tilan tuottoon nähden. Tästä syystä etenkin nuoret viljelijät ovat velkaantuneet siinä määrin, että tilan tuotolla on vaikeuksia hoitaa velat, tehdä lisäinvestointeja ja tulla muutenkin toimeen. Toimikunta ehdottaa, että maatilalain ehdot täyttävälle viljelijöille olisi tilapäisjärjestelyin järjestettävä pidempiaikaista ja halpakorkoista lainaa. Vastaisuus-

dessa tulisi hillitä eri keinoin tilahintojen kohtuutonta nousua. Mainitut toimenpiteet olisivat varmasti tervetulleita helpotuksia.

Tämän esityksen otsake liittyy ylituotantoon. Tietenkin se on eräs keskeinen ongelma maataloudessa tänä päivänä. Kuitenkin on pidettävä huoli siitä, ettei maatalouspolitiikka keskity liiaksi sen aiheuttamiin ongelmiin. Yritetään olla liiaksi huolestuneita siitä, että meillä on tällä kertaa liikaa hyvälaatuisia elintarvikkeita. Euroopassakin on tällä hetkellä maita, joissa tuotanto ei riitä oman maan tarpeisiin. Mainittu olotila voi olla halvempi yhteiskunnalle, mutta ei sekään tilanne näytä tyydyttävältä. Ylituotannosta tulevat lisälaskut tulisi hyväksyä, kuten on tehtykin, tiettyyn rajaan asti ja pidettäköön huoli, ettei se kasva kohtuuttomasti. Edellä viitattiin eräisiin muihin maatalouden ongelmiin. Tällaisia ovat lisäksi tilan jatkaja-ongelmat, jatkuva pääomapula maataloudessa, emäntä- ja isäntäpula jne. Useita ongelmia ei ole yhtä helppo rahalla mitata kuin ylituotantoa. Ylituotannon ja maatalousviennin positiiviset vaikutukset usein unohdetaan. Maatalous on huomattava työllistäjä maaseudulla. Syrjäseutujen asuttuna säilyttäminen tuskin onnistuu ilman aktiivista maataloutta. Maataloustuotteiden viennistä tulee myös jonkin verran ulkomaan valuuttaa. Tietty merkitys on myös sillä, että meillä olisi riittävä elintarviketuotanto myös kriisitilanteissa.

MAIDONTUOTANNON TÄMÄNHETKEN NÄKYMÄ¹⁾

Yleistä

Viimeaikaisesta nopeasta kehityksestä ja muutoksista huolimatta maidontuotanto ja siihen liittyvä perinteinen naudanlihan tuotanto ovat edelleenkin keskeisellä sijalla koko maatalouselinkeinon ja viljelijöiden tulonmuodostuksen ja toimeentulon kannalta. Maidosta ja naudanlihasta saatava tuotto on edelleenkin keskimäärin noin 55 % maatalouden kokonaistuotosta. Eräissä osin maata maidontuotanto on lähes ainoa tuotantosuunta. Seuraavassa pyritään lyhyesti tarkastelemaan maidontuottajien taloudellista asemaa maan eri osissa. Samoin verrataan maidontuotantoa eräisiin muihin tuotantosuuntiin. Tiedot perustuvat ns. yritys- ja tulotilaston tietoihin, jotka taas ovat lähtöisin verotustiedoista. Eräissä kohdin on viitteellisesti verrattu viljelijöiden tuloja palkansaaajien tuloihin, joskaan tässä ei ole mahdollista tehdä yksityiskohtaisempia tulovertailuja. Lopuksi esitetään eräitä ajatuksia, miten maidontuottajien taloudellisen aseman kehitykseen voitaisiin vaikuttaa. Viljelijän tai maidontuottajan taloudellinen asema tänä päivänä ei riipu yksin hänen omasta toiminnastaan. Toimeentuloon vaikuttavat monet maatalouspoliittiset toimenpiteet, erilaiset säätelyt, ohjaukset ja rajoitukset. Kaikki toimenpiteet eivät ole omiaan lisäämään tuloja.

Viljelijöiden tulot maan eri osissa

Tuotannon luontaiset edellytykset maan eri osien kesken vaihtelevat siksi paljon, että mm. kasvituotanto ja siitä saadut tulot vaihtelevat oleellisesti eri alueiden kesken. Kotieläintuotanto ja erityoten maidontuotanto ja siihen liittyvä naudanlihan tuotanto ovat kuitenkin voineet sopeutua eri alueiden erikoisolosuhteisiin niin, että tuotantoa voidaan maan eri osissa harjoittaa myös omalla tilalla tuotetun rehun turvin kilpailukykyisesti. Vuosien mittaan valtiovallan harjoittama hinta- ja tukipolitiikka on pyrkinyt tasaa-

¹⁾ Valion osuuskuntakokouksessa Helsingissä 18.12.1984 pidetty alustus.

maan viljelijöiden tuloja maan eri osien kesken. Erityisen merkittäviä tukimuotoja ovat olleet maidon ja lihan tuotantoavustukset, lehmänpitopalkkiot, pinta-alalisä, lisähinnat, rehujen hinnanalennuskorvaukset jne. Parhaillaan istuu MMM:n asettama toimikunta, joka pohtii hintapoliittisen tuen oikeudenmukaisuutta ja valmistelee ehdotuksia tukijärjestelmien kehittämiseksi. Työn kestäessä on todettu, että meillä sovellettu tukijärjestelmä on varsin monimuotoinen. Maatalouden tukijärjestelmillä on pitkä historia. Vielä 1950-luvulla pyrittiin lisäämään tuotantoa. Nykyiset tukitoimet liittyvät maataloustuotantoon ja tuotannon ohjaukseen, viljelijöiden tulojen tasaamiseen ja vaikeista tuotanto-oloista johtuvien haittojen poistamiseen. Hintapoliittisia tukimuotoja on 25-30 kappaletta. Toimikunta on kuitenkin todennut, että järjestelmä on ainakin alueittaisten tuloerojen tasauksen kannalta toiminut varsin hyvin.

Tukitoimenpiteiden vaikutusta tuloihin voidaan tarkastella mm. verotustietojen pohjalta. Maataloustulo keskimäärin kaikilla 10-20 ha:n tiloilla on ollut yllättävän tarkasti samalla tasolla kaikilla alueilla eli 35 100 - 35 600 mk tilaa kohti. 20-30 ha:n tiloilla on vähän suurempia eroja, mutta tässäkin kohdin maataloustulo on ollut keskimäärin eri alueilla (E-P:tä lukuunottamatta) 52 800 - 54 400 mk tilaa kohti (Kuva 1). Myös maitoa tuottavien viljelijöiden tulotaso saman suuruusluokan tiloilla maan eri osissa on yllättävän samalla tasolla. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö olisi vaihteluita yksittäisten tilojen kesken, mutta tätähän on samankin alueen tilojen kesken. Näyttää siis siltä, että hinta- ja tukipolitiikka alueittaisten tuloerojen tasaamisen osalta lienee onnistunut. Tässä on tarkasteltu vain yhden vuoden lukuja. Tilanne ei muutu, vaikka ottaisimme useamman vuoden keskiarvoja. Myös kirjanpito-tilojen tulokset pitävät yhtä tässä esitettyjen tietojen kanssa. Tässä ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti paneutua tukipolitiikkaan. Todettakoon tuen määrästä vain, että esim. Lapin läänin alueella aluetuki, muu hintapoliittinen tuki ja pinta-alalisä tekevät lähes 2/3 viljelijän saamasta maataloustulosta ja Oulun läänin alueella noin 1/3 (kuva 2). Tässä tukeen ei ole luettu ns. maidon lisähintaa. Ilmeisesti nykyistä tukijärjestelmää olisi mahdollista yksinkertaistaa lopputuloksen siitä kärsimättä.

Maidontuottajat suhteessa muiden tuotteiden tuottajiin

Maidontuottajien tuloja on mahdollista verotustietojen perusteella verrata myös muiden tuotteiden tuottamiseen erikoistuneiden viljelijöiden tuloihin. Tuotantosuuntiin jako tässä on tapahtunut bruttotulojen perusteella. Nautakarjatiloihin on luettu ne tilat, joilla nautakarjatulot ovat olleet yli 60 % maatalouden bruttotuloista. Vastaavat tulorajat ovat olleet muissakin tuotantosuunnissa. Vuoden 1982 tulosten perusteella näyttää siltä, että nautakarjatilojen ja sikatilojen taloudellisessa tuloksessa ei ole kovin suuria eroja. Vielä 1960- ja 1970-luvulla sikatiloilla saadut tulokset olivat selvästi maitotiloja parempia, mutta ero vuosien mittaan on kaventunut oleellisesti. Viime vuosina on haluttu hidastaa myös sianlihan tuotannon kasvua, joka on heijastunut tuottajahinnassa ja taloudellisessa tuloksessa. Myös verotustiedot osoittavat sen tutun asian, että viljanviljelyssä maataloustulo tilaa kohti jää alhaiseksi. Samalla on tosin muistettava, että tulo viljapuolella saadaan selvästi pienemmällä työpanoksella ja täten viljelijälle jää aikaa sivutulojen hankintaan ym. toimintaan.

Tuloerot eri kokoisten yritysten kesken

Maatalousyritysten koko vaihtelee oloissamme hyvinkin paljon, vaikka on kyseessä perheviljelmät. Valtiovalta on pyrkinyt myös monin eri tavoin tasaamaan tilojen välisiä tuloeroja. Maidontuotantopuolella pinta-alalisiin lisäksi maidon tilityshintaa on porrastettu jonkin verran pienempien hyväksi. Samoin eräät muutkin tukimuodot suosivat pienten tilojen haltijoita. Tästä huolimatta tulot vaihtelevat. Vuonna 1982 esim. Sisä-Suomen alueella 5-10 ha:n nautakarjatiloiilla maataloustulo oli noin 30 000 mk tilaa kohti. Vastaavasti 10-20 ha:n tilaryhmässä maataloustuloa kerääntyi noin 44 000 mk tilaa kohti, 20-30 ha:n tiloilla maataloustulo oli noin 66 000 mk/tila. Kun tarkastelemme tuloeroja kokonaistulojen perusteella, siis metsätulot ja sivuansiot huomioiden, on tulojen suhde eri kokoisilla tiloilla suunnilleen sama (vrt. kuva 3). Kokonaistulot eivät tietenkään osoita perheen käytettäväksi jäävää tulonosaa. Verotus tasoittaa myös

tuloja, samoin yrityksen rahoitus, sen hankkiminen ja investoinnit nielevät tuloja suuremmilla tiloilla enemmän kuin pienillä. Tulisi aina muistaa, että maatalous on yritystoimintaa, johon liittyy monia riskejä. Tavoitteena ei voi ollakaan pyrkiä samaan tulotasoon eri kokoisilla tiloilla. Pienten tilojen kohdalla, jotka saavat pääasiallisen toimeentulon maataloudesta, lienee hyväksytty jonkinasteen minimitoimeentulon turvaaminen, ellei kyseessä ole täystyöllinen maatalousyritys. Tämä periaate näkyy taloudellisessa tuloksessa eri kokoisten yritysten kohdalla.

Maataloustulo ja palkansaajien tulot

Viljelijöiden tulojen vertailu muiden väestöryhmien tuloihin on osoittautunut aina ongelmalliseksi. Nykyiseen maataloustulolakiin asti viljelijöiden lakisääteisessä tulon seurannassa on tyydytty vain viljelijöiden tulokehityksen seurantaan. Ilmeisesti viljelijöiden maataloudesta saamat tulot ovatkin kehittyneet aika hyvin samassa suhteessa kuin palkansaajapuolella. Nykyisin voimassa olevassa maataloustulolaissa on kuitenkin maininta, että maataloustuloneuvotteluissa tulee ottaa huomioon järkipäisesti hoidetulta ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavalta viljelmältä maataloudesta saatu vuositulo sekä näiden kehitys. Tähän saakka lain tähän kohtaan ei tuloneuvotteluissa ole otettu kriittisesti kantaa. Mainittu sanonta laissa ja maininnat tulovertailuihin lain perusteluissa ovat ainakin viittaus siihen, että sen jälkeen kun mm. saadaan riittävästi tietoutta viljelijöiden tulotasosta, kriittiset viljelijöiden ja palkansaajien tulovertailut tulevat mukaan jossain muodossa tuloneuvotteluihin. Tällaisia tulotasoon liittyviä selvityksiä on parhailaan käynnissä. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista eikä aihetta yksityiskohtaisesti paneutua tähän ongelmaan. Kuitenkin voidaan todeta, että esim. maidontuotannossa vuoden 1982 verotustietojen mukaan henkeä kohti laskettu maataloustulo keskimäärin ei näytä yltävän teollisuustyöntekijän tulojen tasolle. Esim. 10-20 ha:n tiloilla henkeä kohti laskettu maataloustulo vuonna 1982 oli noin 23 000 mk, 20-30 ha:n tiloilla noin 34 000 mk. Oloissamme poikkeuksellisen suurilla (30-50 ha) tiloilla maataloustulo oli maidontuo-

tantoon erikoistuttaessa noin 43 500 mk henkeä kohti. Tilastolähteiden mukaan keskimäärin tiloilla on n.2.0 maataloustöihin osallistuvaa henkeä ja todellinen työpanos mainituissa ryhmissä on niin suuri, että henkeä kohti tulee yli 2000 työtuntia vuodessa. Teollisuustyöntekijä po. vuonna ansaitsi noin 50 000 mk. Tässä on verrattu kaavamaisesti maataloustuloa palkkoihin. Korostettakoon, että maataloustulo ei ole yksinomaan työpalkkaa, siihen sisältyy yrityksen pääomatulo, sillä on katettava riskit ja siitä on suoritettava jatkuvia tuotantoon liittyviä investointeja jne. Maataloustuloon perustuvalla rahoituksella tulisi periaatteessa sukupolvenvaihdon yhteydessä voida maksaa suurempi osa tilan hinnasta kuin mitä nykyisin tapahtuu. Näihin päiviin saakka tilan metsät ovat olleet välttämätön apu maatalousyrityksen rahoituksessa.

Miten tästä eteenpäin

Edellä olevia lukuja ei tule lukea liian pessimistisesti, joskin ne antavat ajattelemisen aihetta tästä eteenpäin. Olemme tottuneet siihen, että maidontuotannossakin kustannukset nousevat jatkuvasti. Tulotaso nousee muilla aloilla, jota olisi voitava seurata. Ajankommittaan olisi kurottava kiinni myös ilmeisesti esiintyvää tulon jälkeenhäjäneisyyttä. Viljelijöiden tulot maataloudesta voivat nousta vain tuotostmääriä nostamalla, tuotteiden hintoja nostamalla, tarvikkeiden hintoja alentamalla tai tukea lisäämällä. Muualta ei rahaa tule. Tähän saakka merkittävä tulonlisäyskeino on ollut tuotannon rationalisointi pääasiassa tuotosta nostamalla. Tuotantokiintiöiden voimaantullessa tämä on entistä vaikeampaa. Tuloja voidaan siis nostaa tuottajahintoja nostamalla, tukea lisäämällä tai kustannuksia säästäen. Tiedämme, että valtion tuen oleellinen lisäys on vaikeasti toteutettavissa. Tuotantokustannusten osalta voidaan todeta, että vain rajoitetusti voidaan alentaa ostorehu- ja lannoitekustannuksia tuotoksia alentamatta. Oman työn käytön alentaminen ei lisää tuloja. Huomio kiintyy ainoastaan pääomakustannuksiin, ts. eläimistä, rakennuksista ja koneista aiheutuviin kustannuksiin. Pääomakustannus keskikokoisessa karjassa on runsaan 1 mk/l eli noin 40 % (kuvio 4). Pääoman käyttöön liittyy läheisesti sukupolven vaih-

dos tilalla ja tilan hankinta. Maatilatalouden velkaisuutta selvittänyt toimikunta totesi äskettäin jo usein esitetyn tosiasian, että maatalojen hinnat ovat yleisesti kohtuuttoman korkeita tilan tuottoon nähden. Etenkin nuoret viljelijät ovat velkaantuneet siinä määrin, että tilan tuotolla on vaikea hoitaa velkoja. Toimikunta ehdottaa, että maatilalain ehdot täyttävälle viljelijöille olisi tilapäisjärjestelyin järjestettävä rahoitusapua laina-aikoja pidentämällä ja korkoa alentamalla. Maidontuotannon tulevaisuus on paljolti myös kiinni siitä millä hinnalla tila saadaan haltuun ja miten muut investoinnit onnistutaan hoitamaan taloudellisesti.

Monet tulokset osoittavat, että maidon tuotantokustannukset tilalla alenevat aika jyrkästi karjakoön suuretessa noin 30 lehmään saakka. Valitettavasti tänä päivänä eräät valtiiovallan toimenpiteet ovat hidastamassa selvästi karjakoön kasvattamista. Tällaisia ovat monet rajoitustoimet, hintapolitiikka ja ensi vuonna tuotantokiintiöt. Meillä karjan keskikoko on vieläkin vain noin 8-9 lehmää ja tässä karjakoossa tuotantokustannukset ovat yllättävän korkeat (kuva 4). Meillä tuotantokustannukset pyrkivät maataloudessa olemaan muutenkin korkeat ja tästä syystä olisi ollut toivottavaa, että tuotannon tehostaminen myös yrityskokoa suurentamalla olisi voinut jatkua. Useat maatalouspoliittiset toimenpiteet on suunniteltu tilapäisiksi. Valitettavasti ne tahtovat jäädä päälle, kuten sanotaan. Ensi vuonna voimaan tulevaa maidon tuotantokiintiöjärjestelmää on kuitenkin pidettävä oikeaan osuneena jo siitä syystä, että viljelijöiden maksettavaksi jäävää viennin rahoitusosuutta ei voi enää nostaa. Tuotantokiintiöjärjestelmää on kuitenkin huolellisesti seurattava, etteivät sen haittavaikutukset tule kohtuuttomiksi.

Yhteenveto

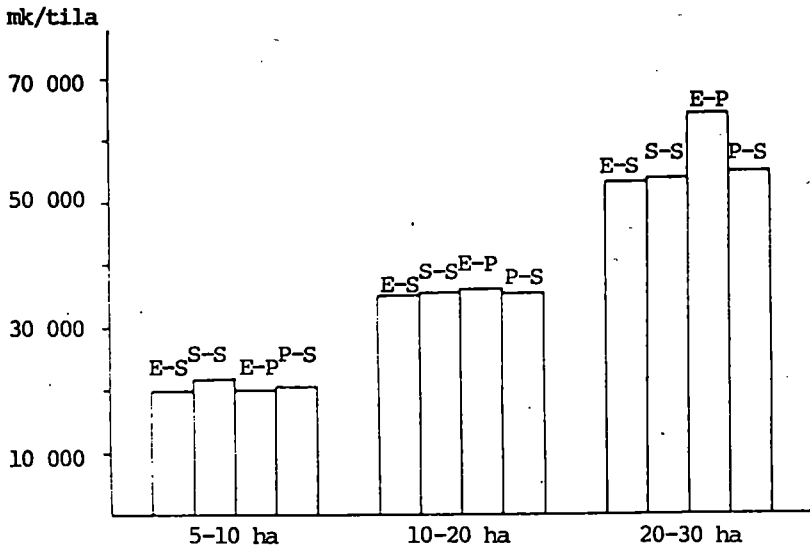
Maatalouspolitiikkaa ja eritoten alueittaista tukipolitiikkaa meillä on hoidettu siten, että alueittaisia tuloeroja on voitu tasoittaa hyvin tyydyttävästi. Esim. samankokoiset maitotilat maan eri osissa pääsevät tänä päivänä lähes samaan taloudelliseen tulokseen. Alueittaisia tuloeroja syntyy siitä syystä, että tilakoko vaihtelee eri

alueilla. Samoin maan eteläosissa on mahdollisuus erikoistua moneen eri erikoistuotteeseen ja tätä kautta lisätä tuloja. Tässä on myös eräs syy siihen, että maidon tuotannosta maan eteläosissa luovutaan herkemmin kuin muissa osissa maata. Näyttää myös siltä, että maan eteläosissa investointihalukkuus maidontuotantotiloilla olisi alhaisempi kuin maan sisä- ja pohjoisosissa.

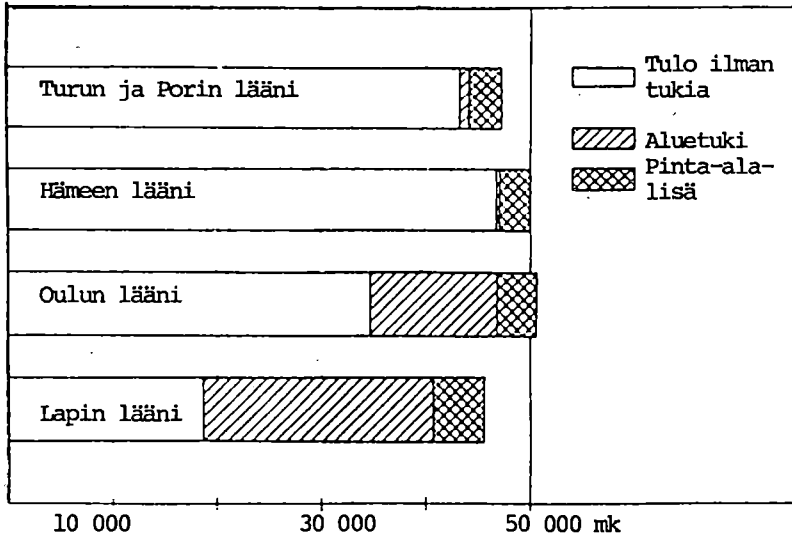
Hinta- ja tukipolitiikka on tasoittanut tulotasoeroja eri kokoisten yritysten kesken. Ilmeisesti on menetelty oikein, kun ei ole menty liian pitkälle tulotasojen tasoittamisessa. Pienten tilojen haltijoiden toimeentuloa on myös turvattava, mutta tavoitteena ei voi olla tulotason tasaaminen.

Maatalouden tukitoimien eräänä osatehtävänä on työllisyyden hoitaminen, syrjäseutujen asuttuna säilyttäminen ja eräitä muita näihin verrattavia yhteiskunnallisia tehtäviä. Sen vuoksi olisi jossain yhteydessä pohdittava tuleeko maatalouden vastata niistä niin suuressa määrin kuin nykyisin.

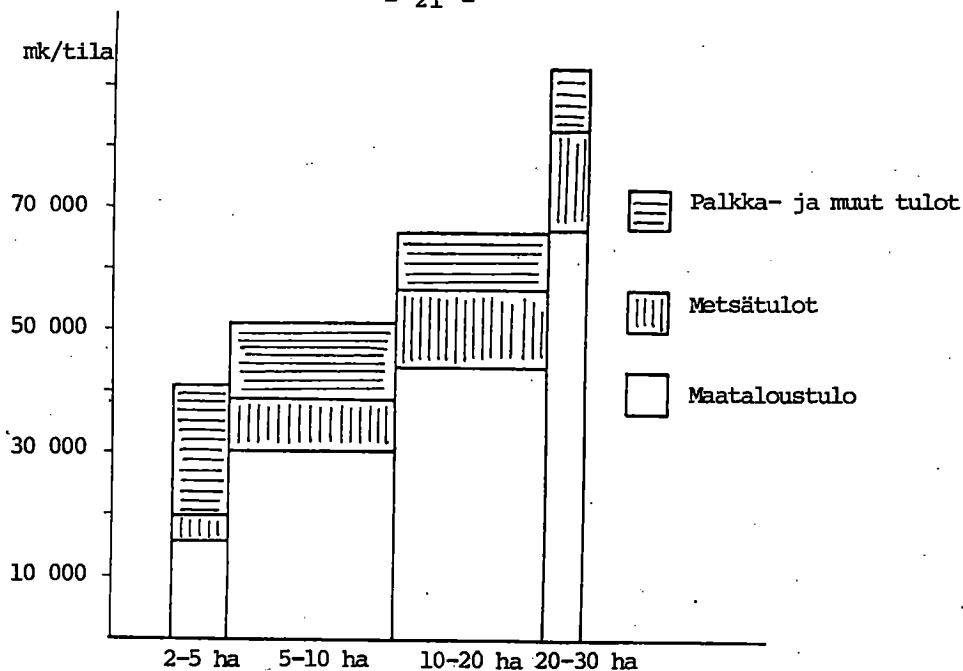
Kotieläintuotanto ja eritoten maidontuotanto lähinnä ylituotannon vuoksi on joutunut useiden rajoitusten ja säännösten kohteeksi. Tuotannon rationalisointi maidontuotannossa näyttää vaikeutuvan edelleen. Kustannusten nousu ja viljelijöiden tulotason hoitaminen edellyttävät tulojen lisäystä. Jos tuotantoa ei voida rationalisoida riittävästi, kasvaa tuottajahintojen korotustarve. Tämä saattaa tulla ainakin osaksi yllätyksenä. Meijeritoimintaa on rationalisoitu viime aikoina erittäin voimakkaasti ja tämä on omalta osaltaan helpottanut maitopolitiikan hoitoa. Meijeriväki itse tietänee tämän alan kehittämismahdollisuudet ja sen miten tätä kautta on mahdollisuus lisätä viljelijöiden maitotilejä.

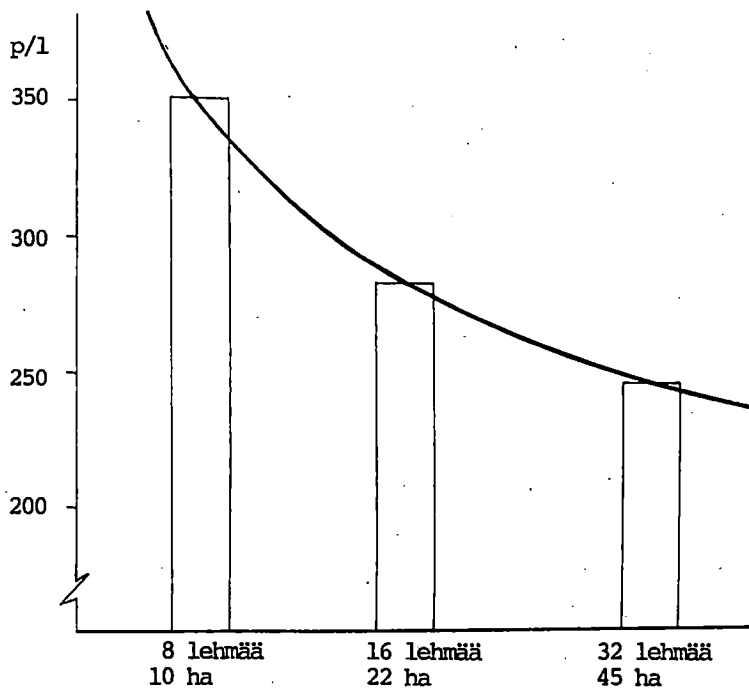
Kuva 1. Maataloustulo maan eri osissa vuonna 1982

Kuva 2. Maatalouden puhdas tulo ja tuki 10-20 ha:n nautakarjajaloilla vuonna 1982, mk/tila

Kuva 3. Viljelijöiden ja puolisoiden kokonaistulot nautakarjatililla Sisä-Suomessa vuonna 1982.

Kuva 4. Maidon tuotantokustannus karjakoön vaihdellessa, v. 1984, p/l

TALOUDELLINEN TULOS KIRJANPITOTILOILLA VUOSINA 1980-83

Yleistä

Maataloudesta saatu taloudellinen tulos riippuu monista eri tekijöistä. Tulokseen vaikuttaa huomattavalta osin tuoton suuruus ja se puolestaan on riippuvainen satotasosta, eläintuotosten suuruudesta ja tuottajahinnoista. Myös valtiovallan tukipolitiikalla voidaan vaikuttaa tulojen ja tuottojen tasoon. Toiselta puolen taloudellinen tulos riippuu tuotantovälineiden käytöstä aiheutuvista kustannuksista. Suurimpia kustannuseriä ovat tilan ulkopuolelta ostettavista tarvikkeista aiheutuneet menot. Tällaisia ovat ostorehut, lannoitteet, siemenet, kasvinsuojeluaineet, poltto- ja voiteluaineet, lämmitysaineet, sähkömaksut ja eräät muut näihin rinnastettavat erät.

Koneiden, rakennusten ja kaluston käyttö aiheuttaa myös kustannuksia. Tavallisesti vuotuis-kustannuksissa ei huomioida näiden hankkimisesta aiheutuvia investointimenoja, vaan ne esiintyvät kustannuksina vuotuisten poistojen muodossa. Vuotuis-kustannuksina otetaan lisäksi huomioon näiden omaisuusosien kunnossapidosta aiheutuvat menot. Työkustannus on myös merkittävä kustannuserä, joskin perheviljelmillä rahamenoja aiheutuu vain palkkaväen kustannuksista. Oman perheen työtä ei tavallisesti taloudellisissa laskelmissa lasketa kustannukseksi, vaan taloudellista tulosta laskettaessa saatu tulos on katetta oman perheen työlle ja samoin maataloudessa käytetyille pääomille.

Maatalouden taloudellista tulosta voidaan tarkastella monelta eri näkökannalta. Seuraavassa on rajoitettu tarkastelemaan taloudellista tulosta lähinnä maatalousyrityksen kannalta. Viljelijän kannalta katsoen taloudellisen tuloksen analysoinnissa olisi pyrittävä määrittämään viljelijäperheen palkaksi jäävä tulon osa tai perheen yksityiseen kulutukseen jäävä rahamäärä. Tässä yhteydessä viimeainnittuun seikkaan ei juuri kiinnitetä huomiota.

Tuoton kehitys

Seuraavassa on tarkasteltu kirjanpito-tilojen tulosten avulla maatalouden kokonaistuoton, kustannusten ja taloudellisen tuloksen kehitystä 1980-luvun vuosina koko maassa ja eri tutkimusalueilla. Tuottoa, kustannuksia ja taloudellista tulosta osoittavat kirjanpito-tilojen luvut on painotettu peltoaloilla koko maan ja eri alueiden tuloksia vastaaviksi. Kirjanpito-tiloja on viime vuosina ollut noin 1000, jotka edustavat varsin hyvin eri kokoisia tiloja maan eri osissa. Sitä vastoin pitkälle erikoistuneita tiloja, maitotiloja lukuunottamatta, ei kaikilla alueilla ja kaikissa suuruusluokissa ole riittävästi. Maatalouden kokonaistuotto vuonna 1980 oli keskimäärin kaikilla kirjanpito-tiloilla noin 8 500 mk peltohehtaaria kohti laskien (taul. 1). Tämän jälkeen tuotto on noussut vuosittain ja se oli esim. vuonna 1983 lähes 13 000 mk ha-kohti. Osa tuoton kehityksestä johtuu yksistään hintamuutoksista.

Taul. 1. Maatalouden kokonaistuoton kehitys, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	8 488	7 344	10 205	8 303	9 926
1981	9 743	8 275	12 150	9 719	11 157
1982	11 397	10 533	11 803	11 146	13 677
1983	12 854	11 939	13 232	12 437	15 469

Verrattaessa eri alueiden tuottolukuja keskenään havaitaan, että tuoton suuruus ha-kohti laskien on ehkä yllättäen alhaisin Etelä-Suomen alueella. Maan sisä- ja pohjois-osissa tuottoa nostaa se, että näillä alueilla on erikoistuttu voimakkaammin maidontuotantoon (ja eräillä alueilla myös sianlihan tuotantoon) kuin maan etelä-osissa. Etelä-Suomessa on vastaavasti voitu erikoistua kasvinviljelypuolella rypsin, juurikasvien ja eräiden muiden kasvien viljelyyn. Viljatilojen keskimääräistä alemman kokonaistuoton vastapainona tämä ei ole kuitenkaan keskimäärin nostanut tuottoa pohjoisten alueiden tasolle. Maatalouden alueittainen hintapoliittinen tuki nostaa osaltaan tuottoa sisä- ja pohjois-osissa maata. Huolimatta satotason vaihteluista eri vuosina, kokonaistuotto on kehittynyt yllättävän tasaisesti. Seuraavassa on verrattu tuottajahintojen ja tuoton kehitystä.

	Maatal.tuott. tuottajahintaindeksi	Tuoton kehitys suhdelukuina
1980	100	100
1981	113	115
1982	128	134
1983	137	151

Kokonaistuoton ja tuottajahintaindeksin muutosten perusteella näyttää siltä, että tuoton kehitys voidaan selittää huomattavilta osin tuottajahinnoissa tapahtuneilla muutoksilla.

Kasvinviljelytuotto kuvaa tuotanto-olosuhteiden vaihteluita maan eri osissa. Etelä-Suomessa, jossa tuotanto-olot ovat parhaat, kasvinviljelyn tuotto peltohehtaaria kohti on korkeampi kuin muilla alueilla. Kasvituotannon laajuutta etelässä kuvaa se, että noin kolmannes alueen kokonaistuotosta on kasvinviljelytuottoa. Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vastaava osuus on noin 15-18 %. Pohjois-Suomessa kasvinviljelytuotto jää hehtaaria kohti vaatimattomaksi ja muodostaa ainoastaan 3-5 % alueen kokonaistuotosta. Vuotuiset satovaihtelut näkyvät luonnollisesti selvimmin kasvinviljelytuotossa (taul. 2).

Taul. 2. Kasvinviljelytuoton kehitys, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	1 536	2 188	1 187	1 209	372
1981	1 582	2 084	1 433	1 595	281
1982	2 418	3 407	1 897	2 017	541
1983	2 881	4 214	2 121	2 307	454

Kotieläintuoton vaihtelut ilmenevät taulukosta 3. Luvut osoittavat, että peltohehtaaria kohti laskettu kotieläintuotto on alhaisin Etelä-Suomen alueella. Etelä-Suomessa kotieläintuotto on ainoastaan noin 60 % alueen kokonaistuotosta. Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla kotieläimistä saatava tuotto on noin 70-75 % ja Pohjois-Suomessa 80-85 % kokonaistuotosta.

Taul. 3. Kotieläintuoton kehitys, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	6 391	4 702	8 478	6 546	8 641
1981	7 481	5 653	10 064	7 446	9 743
1982	7 975	6 336	8 876	8 218	11 450
1983	8 973	6 963	10 027	9 179	13 371

Kustannusten kehitys

Maatalouden liikekustannus koostuu työkustannuksesta, ostetuista tarvikkeista, kone- ja kalustokustannuksesta, rakennuskustannuksesta ja eräistä sekalaisista muista kustannuksista. Työkustannukset, palkkatyöstä ja oman perheen työstä aiheutuva kustannus, ovat noin 35-40 %, tarvikekustannus noin 40 %, kone- ja kalustokustannus 10-12 %, rakennuskustannus noin 5 % ja ns. muut kustannukset noin 5 %.

Taul. 4. Maatalouden liikekustannuksen kehitys, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	9 143	7 601	11 024	8 933	11 569
1981	10 698	9 008	13 129	10 338	13 056
1982	11 642	10 141	12 866	11 214	14 969
1983	12 451	10 650	13 797	12 340	16 193

Liikekustannukset olivat kirjanpitotiloilla vuonna 1980 keskimäärin noin 9 100 mk peltohehtaaria kohti. Tämän jälkeen kustannukset ovat nousseet jatkuvasti ja esim. vuonna 1983 ne olivat noin 12 500 mk hehtaaria kohti. Eri alueiden kesken on selviä eroja kustannusten suuruudessa. Erot johtuvat monista syistä, mutta eräs selvä syy kustannuseroihin ovat vaihtelut ostotarvikkeiden käytössä (taul. 5).

Taul. 5. Tarvikekustannus, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	3 179	2 596	3 933	3 141	4 000
1981	3 956	3 301	4 659	3 946	5 036
1982	4 576	3 977	4 610	4 526	6 333
1983	4 673	3 936	4 587	5 034	6 586

Ostotarvikkeiden käyttöön ja täten siitä aiheutuviin kustannuksiin vaikuttavat mm. erot tuotantosuunnissa. Tästä huolimatta erot lan- noitemenoissa, polttoainemennoissa ja sähkömaksuissa eri alueilla ovat verraten vähäiset. Pääosa eroista ostotarvikekustannuksissa aiheutuu ostorehuista. Maan sisä-osissa, Etelä-Pohjanmaalla ja etenkin Pohjois-Suomessa ostorehukustannus on korkeampi kuin Etelä-Suomessa. Erot johtuvat paitsi käyttömääristä myös rehujen hinnoista.

Taloudellinen tulos

Tässä yhteydessä maatalouden taloudellista tulosta on mitattu maa- talousylijäämän ja kannattavuuskertoimen avulla. Maatalousylijäämä on katetta viljelijäperheen työlle ja maatalouteen sijoitetulle omalle ja vieraalle pääomalle. Täten maatalousylijäämää laskettaessa ei oteta huomioon viljelijäperheen työstä aiheutuvaa kustannusta. Maatalousylijäämä poikkeaa myös maataloustulosta sikäli, että maa- talousylijäämää laskettaessa mm. velkojen korkoja ei ole huomioitu kustannuksissa. Maataloustulon laskeminen kirjanpitotilojen tie- doista tuottaa vaikeuksia, koska maatalouden osuudesta koko tilan korkomenoihin on olemassa ainoastaan karkeita arvioita.

Taul. 6. Maatalousylijäämän kehitys, mk/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	2 900	2 526	3 538	2 877	3 244
1981	2 951	2 378	3 908	3 193	3 240
1982	3 784	3 608	3 914	3 812	4 118
1983	4 568	4 524	4 571	4 185	5 060

Maatalousylijäämä keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla oli vuonna 1980 2 900 mk peltohehtaaria kohti. Tapahtuneesta hintatason noususta huolimatta maatalousylijäämä vuotta myöhemmin oli lähes samalla tasolla (taulukko 6). Vuosien 1982 ja 1983 taloudellinen tulos näyttää kirjanpitotilojen tulosten perusteella suhteellisen hyvältä aikaisempiin vuosiin verrattuna. Eri alueiden kesken on eroja taloudellisessa tuloksessa, joskin erot ovat verraten pieniä. Taloudellista tulosta kuvaavat kannattavuuskertoimet (taul.7) osoittavat karkeasti saman asian kuin edellä esitetty maatalousylijäämä. Luvut kuvaavat selvemmin alueiden välisiä eroja ja tuotantolosuhteista aiheutuvaa vuosivaihtelua tuloksissa.

Taul. 7. Kannattavuuskertoimen kehitys

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	0.66	0.69	0.67	0.67	0.58
1981	0.61	0.58	0.66	0.67	0.54
1982	0.74	0.83	0.65	0.77	0.64
1983	0.85	1.00	0.73	0.80	0.73

Kannattavuuskertoimet jäivät tuotanto-oloiltaan poikkeuksellisen huonona vuonna 1981 selvästi normaalia pienemmäksi etenkin Etelä-Suomen alueella, jossa viljan viljelyllä ja yleensä kasvien viljelyllä on suurempi merkitys. Taulukossa 8 on vielä esitetty eri viljelykasvien keskimääräinen ry-sato kirjanpitotiloilla, joka osaltaan selittää kannattavuuden vaihteluita eri vuosien ja eri alueiden kesken.

Taul. 8. Satotason kehitys, ry/ha

	Koko maa keskimäärin	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
1980	3 009	3 122	2 915	3 125	2 615
1981	2 313	2 384	2 154	2 621	2 032
1982	3 045	3 231	2 850	3 188	2 493
1983	3 406	3 613	3 192	3 488	2 809

Maataloustuotanto eri tuotantosuuntaa harjoitettaessa poikkeaa siksi paljon, että on aiheellista tarkastella eräitä taloudellista tulosta osoittavia lukuja myös eri tuotantosuunnista. Koska tuotantosuuntaerot ilmenevät selvimmin Etelä-Suomen alueen tuloksista, on tässä rajoitettu vain niiden esittämiseen. Mainituissa tuotantosuuntaryhmissä on erikoistuttu verraten pitkälle. Todettakoon, että nautakarjatililla nautakarjasta saatava tuotto on keskimäärin lähes 90 % kokonaistuotosta, sikatiloilla noin 75 % ja viljatililla noin 70 %.

Taul. 9. Taloudellisen tuloksen kehitys eri tuotantosuunnissa Etelä-Suomen alueella, 20-30 ha:n tilat

	Nautakarjatilat		Sikatilat		Viljatilat	
	Maat.yli- jäämä mk/ha	Kann. kerroin	Maat.yli- jäämä mk/ha	Kann. kerroin	Maat.yli- jäämä mk/ha	Kann. kerroin
1980	2 649	0.66	4 346	1.19	1 335	0.81
1981	2 682	0.60	4 347	1.00	781	0.41
1982	3 676	0.74	6 139	1.25	2 096	1.03
1983	4 624	0.87	5 840	1.19	2 580	1.05

Yhden tilaryhmän tuloksista (taul. 9) ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kuitenkin ne osoittavat selvästi, että kotieläintiloilla taloudellinen tulos poikkeuksellisen huononakin vuonna on tyydyttävä. Sitä vastoin viljatililla huono vuosi tulee korostetusti esille. Siitäkin huolimatta, että sikatilojen taloudellinen tulos on laskenut selvästi esim. 1970-luvun alkuvuosien tuloksista, päästään sikataloutta harjoitettaessa varsin tyydyttävään tulokseen. Kuitenkin on korostettava, että laskutavasta johtuen kannattavuuskerroin on osaksi epätyydyttävä taloudellisen tuloksen mittari, koska sitä laskettaessa ei oteta huomioon velkojen korkoja kustannuksina. Näin varsinkin sikataloudessa, jossa velkaisuus on korkeampi kuin muissa tuotantosuunnissa. Sikataloudessa velkaisuus on keskimäärin noin 30 % ja eräissä tapauksissa selvästi yli sen.

Viljatiloilla on saatu myös normaalina vuosina varsin hyvä tulos kannattavuuskertoimen mukaan. Tässäkin kohdin on huomioitava se tosiasia, että tulos esim. työtuntia kohti voi olla varsin tyydyttävä, mutta koska työtunteja on vähän, kokonaistulos jää alhaiseksi. Näennäisesti hyvästä tuloksesta huolimatta viljatilojen tulos perheen toimeentulon kannalta yksin maatalouden varassa voi olla kyseenalainen. Maitoa tuotettaessa tulos esim. työtuntia kohti laskien ei ole kovin korkea, mutta kokonaistytulo antaa kohtuullisen toimeentulon ja tulo vuodesta toiseen näyttää suhteellisen varmalta.

Seuraavassa on pyritty vertaamaan vielä maatalouden kannattavuuden, tuottajahintojen, yleisen kustannustason ja keskimääräisten palkkojen kehitystä. Kannattavuutta kuvaavat suhdeluvut, joista ei ole eliminoitu hintatason muutosten vaikutuksia, osoittavat kannattavuuden kehittyneen samansuuntaisesti kuin maataloustuotteiden tuottajahinnat keskimäärin. Kuitenkin luvuissa näkyy selvästi etenkin vuoden 1981 poikkeuksellisen huono taloudellinen tulos. Samoin vuotta 1983

	Maatal.kannattav. kehitys. suhdel.		Maatal. tuott. tuottajahinnat	Kuluttaja- hintain- deksi	Palkkojen kehitys suhdel.
	Maatal. ylij.	Kannattav. kerroin	suhdel.		
1980	100	100	100	100	100
1981	102	92	113	112	113
1982	130	112	128	122	125
1983	158	129	137	133	138

osoittavat luvut lienevät keskitasoa paremmat. Maataloustuotteiden hintoja on nostettu suunnilleen samassa suhteessa kuin yleinen hintataso on noussut. Näyttää myös siltä, että palkat keskimäärin ovat kehittyneet kuluttajahintojen kehityksen mukaisesti.

LANTBRUKETS ÖVERPRODUKTIONSPROBLEM¹⁾

Vad är det fråga om vid överproduktion?

En produktion av livsmedel som motsvarar den inhemska konsumtionen och som i äger rationella förutsättningar för att produceras har redan länge varit ett godkänt mål bör vår lantbruksproduktion. Relationen mellan den inhemska konsumtionen och produktionsmålen har dock tolkats med relativt stort spelrum. Vid målsättningarna har man också betonat säkerställandet av livsmedelstillgången under alla eventuella situationer, inklusive kristider. Självförsörjningen omfattade tidigare i huvudsak bara lantbruksprodukterna. Till målet för självförsörjning innefattas i dag också produktionsmedlen. Detta innebär, att man i mån av möjlighet borde sträva till att i hemlandet producera också de viktigaste produktionsmedel lantbruket behöver. Do man talar om produktionsmålen brukar också importerade livsmedel nämnas, vilka minskar efterfrågan på inhemska produkter. Skötandets av jordbrukarnas inkomstnivå är också en central fråga då man uppställer målen för lantbruket. Nära anknutna till detta än lantbrukslägenhetens areal, produktionsmängden, prisnivån och statsmaktens understödspolitik. Beroende på vårt lands geografiska läge varierar de naturliga förutsättningarna för lantbruksproduktionen väsentligt i landets olika delar. Vid uppställandet av målen för lantbruket måste också speciell uppmärksamhet fästas vid de regionala problem och de krav på utvecklingen dessa ställer.

Lantbrukets rationalisering, den tekniska utvecklingen, forskningen, den effektiva lantbruksrådgivningen, behovet av att öka jordbrukarnas inkomster osv. har tillsammans bidragit till att lantbruksproduktionens volym, dvs. de olika produkternas produktionsmängder kontinuerligt stigit. En problematisk fråga vid produktionens allt för arora volym är att produkterna måste

1)

Inledande anförande vid Itä-Hämeen Maatalouskeskus (Östra Tavastlands lantbrukscentral) höstmöte i Lahtis 11.12.1984

exporteras på ett ofördelaktigt sätt. Ofta uttrycks överproduktionen så att man jämför produktionsmängden, den inhemska konsumtionen och exporten sinsemellan. Exporten av mjölkprodukter har under de senaste åren uppgått till 25-30 % av produktionen, exporten av nötkött och svinkött till 10-15 % och exporten av hönsägg till ca 40 % av produktionen. Som mål för mjölkproduktionen har under beaktande av bl.a. säsongvariationer och säkerhetsskäl godkänts en nivå som överstiger det egna landets konsumtion med cirka 15 %. För svinkött, nötkött och hönsägg har i de senaste lantbruksinkomstlagarna godkänts ett s.k. exporttak. Upp till dess övre gränser är produktionen på sätt och vis tillåten och räknas där för inte som överproduktion.

Varför skulle det inte få förekomma överproduktion?

Produktionsvolymen behöver inte i sig vara en dålig sak. Det förhåller sig nu bara så, att produktionens naturliga förutsättningar på våra breddgrader är i den mån ofördelaktiga, att vi inte kan konkurrera med priserna på den internationella exportmarknaden för de vanligaste lantbruksprodukterna. De varupartier som rör sig på världsmarknaden är nästan utan undantag olika länders överskott och priserna är mer eller mindre nedsatta, s.k. dumpingpriser. Det har klart framkommit, att vi inte förutom i alldeles undantagsfall och för någon specialprodukts del kan konkurrera med priserna på världsmarknaden för livsmedel. De finska produkternas goda kvalitet är säkerligen välkänd. Det kan hända att vi framdeles alltjämt kan producera produkter fria från föroreningar och att konsumenterna överlag är villiga att betala mera för dessa. I detta nu är produktionen av och handeln med s.k. rent biologiskt odlade produkter rätt minimal och torde inte vara av någon vidsträckt betydelse. Av ovannämnda orsaker kan exporten av lantbruksprodukter endast förverkligas med hjälp av exportstöd. Statsmakten har också till största delen svarat för exportkostnaderna. Under de alla senaste åren har också jordbrukarna nödgats delta i exportkostnaderna. Vardera parten är naturligtvis ovillig att utöka sitt stöd till exporten.

Exportstödet varierar för de olika produkternas del. Likväl varierar de internationella priserna också kraftligt. Riktpriset på mjölk var t.ex. i slutet av år 1983 2,06 mk per liter (utan tilläggspris). Vid exporten av mjölkprodukter år 1983 betalades som exportstöd cirka 1.20-1.30 mk/liter. Under år 1984 betalades som exportstöd för smör 15-16 mk per kilo, för mjölkpulver 8-9 mk och för ost 10-11 mk per kilo. Exportstödet för svinkött var 8-9 mk per kilo och stödet för hönsägg cirka 7 mk/kg.

Utgifterna för exporten av lantbruksprodukter har varit synnerligen stora. År 1983 steg exportstödet till cirka 1 800 milj. mk, varav lantbruket betalade cirka 440 milj. mk. År 1984 har behovet av stöd varit av samma nivå, trots att siffrorna varit något större. En bild av exportstödet omfattning får vi genom att jämföra det med t.ex. lantbrukets bruttoavkastning och lantbruksinkomsten. Lantbrukets bruttoavkastning var år 1983 cirka 20 000 milj. mk och lantbruksinkomsten drygt 6 000 milj. mk. Exportstödet för lantbruket har således uppgått till inemot 30 % av lantbruksinkomsten och den andel jordbrukarna själva betalat av exportstödet har krävt 7-8 % av lantbruksinkomsten. Siffrorna torde visa vilken ekonomisk betydelse en ökad export av lantbruksprodukter har idag. Det är inget under att överproduktionen och exporten av lantbruksprodukter fått en allt större uppmärksamhet från såväl statsmaktens sida som bland jordbrukarna själva.

Vad beror produktionsökningen på?

Man kan med skäl fråga vad en dylik problematisk situation beror på. Svaret torde vara rätt enkelt, fastän ett otal faktorer bidragit till detta. Lantbrukets biologisk-tekniska utveckling har varit enorm överallt, också hos oss. Genom förädling har vi fått allt bättre och mer avkastande odlingsväxter och husdjuren har blivit allt produktivare. Man har lärt sig att bearbeta jorden allt bättre tack vare mekaniseringen. Samtidigt har odlings- och skördemetoderna liksom också djurens skötsel utvecklats. Konstgödsel- och foderindustrin har utvecklats osv. Tidigare förbrukade ju hästarna en stor del av skörden. Det

faktum, att en anseelig del av vår befolkning flyttat till grannlandet och nu förbrukar dess livsmedel, är inte heller utan betydelse.

Om man vill kritisera eller berömma någon för allt det här skall man inte glömma bort forskningen, undervisningen och rådgivningen. Med tanke på helheten och lantbruksnäringen torde det vara korrekt, att vi strävat till att effektivisera lantbruksproduktionen. Det kan dock också vara så, att vi i vissa fall överilnat oss med att öka produktionen, med en onödig kostnadsstegring som följt. Lantbruksrådgivningen har beaktat detta i sin nuvarande verksamhet. En av rådgivningens uppgifter i dag är en kostnadsjakt med syftet att undvika onödiga kostnader och felinvesteringar. Denna åtgärd inverkar kanske i viss mån till att stävja produktionsökningen.

I detta nu står vårt lantbruk på en hög nivå även internationellt sett. Med beaktande av vårt lands nordliga geografiska läge är lantbrukets situation synnerligen bra. De livsmedel som produceras hos oss är rena och av hög kvalitet. Hos oss är utnyttjandet av bekämpningsmedel inom växtodlingen liksom också tillsämnena inom livsmedelsindustrin underkastade en stram kontroll. - Det råkar nu vara så, att vi i detta nu producerar för mycket av vissa produkter, utan att tillsvidare ha funnit någon ekonomisk marknad för dem. Ofta föreslås det att man borde sända överskotten till utvecklingsländerna. Detta är helt acceptabelt, men det har redan många gånger utretts, att man inte kan lösa våra problem på detta sätt, trots att viljan är god. I fråga om hjälp till utvecklingsländerna är vår andel trots allt rätt liten.

Har statsmakten gjort tillräckligt?

Statsmakten dirigerar rätt kraftigt vårt ekonomiska liv trots, att vi lever i ett land med fri marknadshushållning. Statsmaktens olika åtgärder inverkar också kraftigt på lantbrukets situation och utveckling. Förutom statsmakten deltar också jordbrukarnas egna organisationer aktivt i utvecklandet av näringsgrenen. Vi

kan fråga oss, om det uppställts tillräckligt klara mål för lantbruket och om de vidtagna åtgärderna varit tillräckliga och rätt inriktade. Det är svårt att entydigt svara på detta, men det dock kan konstateras, att de problem som uppstått genom lantbrukets produktionsökning och överproduktion speciellt beaktats i samband med statsmaktens lantbrukspolitiska åtgärder och vid uppgörandet av jordbrukarorganisationernas egna program. Under årens lopp har produktionen inskränkts och dirigerats på många olika sätt. Som kritik kan framföras, att åtgärdsurvalet torde ha varit för talrikt och att man planerat åtgärder med allt för liten verkan. Alla minns ju åkerpaketeringen, som kanske kritiserats onödigt kraftigt. Härvid indrogs på frivillig väg inemot 200 000 ha åker från produktionen. Därefter har den egentliga paketeringen upphört, men paketering har dock skett i annan form, bl.a. genom att låta åkrarna ligga i träda, slakta boskap osv. Man har också försökt sänka mjölkproduktionen med hjälp av det s.k. bonussystemet varvid man betalat ett visst pris åt jordbrukarna för icke producerad mjölk. Likaså har man försökt inskränka svinköttsproduktionen med hjälp av avtal om minskad svinproduktion. Systemet berör såväl kött- som smågrisproduktionen. Äggproduktionen har inskränkts genom att en viss ersättning erlagts per höna om hönsfarmaren upphört med hönsskötsel för en viss tid. Likaså har man inskränkt kläckningen av kycklingar. Någon detaljerad utredning av de ovannämnda åtgärdernas produktionsbegränsande verkningar har inte genomförts.

Som produktionsinskränkande åtgärd kan också räknas att det under den senaste tiden krävts myndigheternas tillstånd för att starta även rätt små husdjursföretag. Som produktionsinskränkande åtgärd måste också räknas uppbärandet av marknadsföringsavgifter. För att finansiera exporten av produkterna uppbärs också konstgöd-selskatt, oljekraftfoderskatt och skatt på foderblandningar. Till samma grupp hör också exportskostnadsavgiften på mjölk och svinkött och de s.k. extra marknadsföringsavgifterna. Det är inte heller helt lätt att beräkna dessa åtgärders produktionsinskränkande verkan. Dock är det helt säkert att lantbruksproduktionen skulle vara klart större än i detta nu utan dessa åtgärder. Samtidigt måste det konstateras, att jordbrukarna med rätta för-

virras av åtgärdsomöjligheter det stora antalet. Dessutom ökar ovissheten av att nya åtgärder/förslag redan planeras samtidigt som någon åtgärd är i förverkligingsskedet.

Inom lantbrukspolitiken fortgår ibrukttagandet av nya inskränkande åtgärder. Från början av år 1985 trädde ett gårdsvist kvotsystem för mjölkproduktionen i kraft. Hittills har de produktionsinskränkande systemen byggts på jordbrukarnas egen fria vilja, med undantag av de marknadsföringsavgifter som uppburits. Produktionskvotsystemet är till sin natur obligatoriskt och avviker på så sätt från de tidigare. Detta är dock inte någonting nytt internationellt sett. Systemet tillämpas i ett flertal europeiska länder och har också tillämpats i USA. Hittills har marknadsföringsansvaret baserat sig på jordbrukarnas gemensamma ansvar. Genom det gårdsvisa kvotsystemets tvåpristillämpning kan varje enskild gård bötfällas, eftersom ett lägre producentpris betalas för den överproducerade mjölmängden. Det nu införda kvotsystemet för mjölk har till stor utsträckning planerats under samarbete mellan producentorganisationerna, mejerierna och myndigheterna på lantbruksområdet. Vid utarbetandet av systemet har man också bekantat sig med de erfarenheter man fått i olika länder och på så sätt torde man kunna undvika vissa fel som begåtts på annat håll. Vi får hoppas, att systemet skall fungera på önskat sätt, dvs. att mjölkproduktionen skall kunna hållas i styr utan att medföra jordbrukarna oskäliga problem. För den enskilda jordbrukarens del har det hittills varit nödvändigt att rationalisera produktionen för att kunna trygga inkomstnivån.

Rationaliseringen har ofta lett till att gårdens produktion stigit. Ifall gårdens producerade mjölmängd nu överskrider 30 000 liter per år, är det härefter bara i undantagsfall möjligt att öka produktionen. Kostnaderna tenderar att stiga inom lantbruket och detta skulle förutsätta en fortlöpande ökning av intäkterna. Detta kan endast förverkligas genom att öka produktionsmängden, höja producentpriserna eller genom statligt understöd. Om produktionsmängden inte kan utökas, ökar trycket på att höja producentpriserna. Utökandet av statens understöd har redan länge varit ytterst svårt. Ökningen av inkomstnivån kan givetvis

också förverkligas genom att sänka kostnaderna. Men inte heller den vägen kan man gå så värst långt. Ifall de gårdsbestämda kvoterna för mjölkproduktionen lyckas på ett tillfredsställande sätt, kan vi bereda oss på, att systemet också kommer att tillämpas för andra produkter. Till exempel hönsäggen kan vara följande objekt.

Vad kunde göras på landsbygden?

Åtgärdsurvalet ger en bild av att de som är ansvariga för lantbrukspolitiken d.v.s. jord- och skogsbruksministeriet och producentorganisationerna är bekymrade över lantbrukets utveckling. Man måste dock konstatera, att överproduktionen och dess bemästrande torde ha fått en allt för stor andel av lantbrukspolitiken. Bara ett fåtal åtgärder inriktas på att säkerställa och utveckla jordbrukarnas utkomster. Visserligen fungerar lagen om gårdsbruksheter bra och vid dess förverkligande strävar man till att förbättra förutsättningarna för lantbruket. Likaså garanterar också lantbruksinkomstlagen en viss inkomstutveckling. Nyligen framlade också den kommission som dryftat utvecklandet av gårdsbrukets binärningar sitt betänkande, i vilket man föreslog en egen lag för befrämjandet av landsbygdens näringsverksamhet. Avsikten med lagen som föreslogs av kommissionen är att befrämja näringsgrenar, som är anslutna till eller kompletterar gårdsbruket samt annan småskalig näringsverksamhet på landsbygden. Dessutom strävar man till att omorganisera de statliga stödåtgärder, som är ägnade för dylika ändamål. Också i dag stöds landsbygdens utveckling med statsmedel, men åtgörandena är utspridda mellan flera olika myndigheter. Detta arbete utförs av bl.a. inrikesministeriet, handels- och industriministeriet, arbetskraftsministeriet, jordbruksstyrelsen och utvecklingsområdesfonden. Vid kartläggandet av landsbygdens och till gårdsbruket knutna resurser borde man utnyttja sakkunniga på lantbruksområdet. Av dessa kan främst nämnas lantbrukets rådgivningsorganisationer, ett flertal andra jordbrukarorganisationer och lantbruksmyndigheterna. Likaså borde ett intimare samarbete bedrivas med bl.a. arbetskraftsmyndigheterna, lantbruksmyndigheterna, industrins representanter och

myndigheterna i de olika kommunerna vid utvecklandet av landsbygden.

Den kommission, som övervägt gårdsbrukens skuldsättning, har nyligen avgett sitt betänkande. Här konstateras att priset på lantbruksfastigheter i många fall är oskäligt höga i relation till gårdens avkastning. Av denna orsak har speciellt de yngre jordbrukarna skuldsatt sig i den mån, att det medför svårigheter att med avkastningen från gårdsbruket sköta skulderna, göra ytterligare investeringar och i övrigt komma till rätta. Kommissionen föreslår, att för de jordbrukare som fyller villkoren i lagen om gårdsbrukens enheter borde ordnas långfristiga lågrantelån genom tillfälliga arrangemang. Framdeles borde den oskäliga stegringen av priset på lantbruksfastigheter stävjas med olika medel. De nämnda åtgärderna skulle säkerligen hälsas som välkomnade lättnader.

Rubriken för detta anförande ansluter sig till överproduktionen. Visserligen är överproduktionen i dag ett centralt problem inom lantbruket, men man bör dock sörja för, att lantbrukspolitiken inte i för stor utsträckning koncentreras sig på överproduktionens problemen. Vi bekymrar oss i för hög grad över att vi i detta nu har för mycket livsmedel av god kvalitet. I Europa finns också länder, där produktionen just nu inte räcker till för det egna landets behov. Denna situation kan bli billigare för samhället, men inte heller den är tillfredsställande. Man borde godkänna de extra kostnader som beror på överproduktionen upp till en viss gräns, såsom även varit fallet, och sedan sörja för att överproduktionen inte ökar oskäligt. I det ovanstående refererades också till vissa andra lantbruksproblem. Av dessa kan nämnas problemen i anslutning till vem som skall fortsätta skötseln av gården, lantbrukets fortlöpande kapitalbrist, husmors- och hudbondebristen osv. Många av problemen är svårare att mäta i pengar än överproduktionen. Överproduktionens och lantbruksexportens positiva verkningar förbises dock ofta. Lantbruket bidrar väsentligt till sysselsättningen på landsbygden. Knappast skulle det lyckas att bibehålla en befolkning i avlägsnare trakter utan ett aktivt lantbruk. Exporten av lant-

bruksprodukter hämtar också i viss mån utländsk valuta. Det är också av en viss betydelse att vi har en tillräcklig livsmedelsproduktion också under krissituationer.

MJÖLKPRODUKTIONENS UTSIKTER I DETTA NU¹⁾

Allmänt

Trots den snabba utvecklingen och förändringarna under den senaste tiden intar alltjämt mjölkproduktionen med anslutande traditionell produktion av nötkött en central ställning inom hela lantbruksnäringen för jordbrukarnas inkomstbildning och utkomster. Avkastningen från mjölk- och nötköttsproduktionen uppgår alltjämt i medeltal till cirka 55 % av lantbrukets totala avkastning. I vissa delar av landet är mjölkproduktionen så gott som den enda produktionsriktningen. I det följande skall vi i korthet granska mjölkproducenternas ekonomiska ställning i landets olika delar. Dessutom jämförs mjölkproduktionen med vissa andra produktionsriktningar. Uppgifterna baserar sig på den s.k. företags- och inkomststatistiken, som å sin sida bygger på olika data från beskattningen. I vissa punkter har jordbrukarnas inkomster jämförts med löntagarnas inkomster, fastän det inte här är möjligt att göra någon mera detaljerad jämförelse av inkomsterna. Till sist framförs vissa tankar om hur man kunde inverka på utvecklandet av mjölkproducentens ekonomiska ställning. Jordbrukarens eller mjölkproducenternas ekonomiska ställningen i dagens samhälle beror inte uteslutande på hans egen verksamhet. På inkomsterna inverkar många lantbrukspolitiska åtgärder, olika regleringar, dirigeringar och inskränkningar. Alla åtgärder är inte ägnade att öka inkomsterna.

Jordbrukarnas inkomster i landets olika delar

Produktionens naturliga förutsättningar i landets olika delar varierar så mycket, att t.ex. växtproduktionen och motsvarande inkomster varierar väsentligt i de olika områdena. Husdjursproduktionen och speciellt mjölkproduktionen med tillhörande produktion av nötkött har dock kunnat anpassas till de

1)

Inledande anförande vid Valios andelsstämma I Helsingfors den 18.12.1984.

olika områdenas särförhållanden så, att man kan bedriva dylik produktion i landets olika delar på ett konkurrenskraftig sätt också med det foder som producerats på den egna gården. Den pris- och understödspolitik som statsmakten bedrivit under årens lopp har inriktats på att utjämna jordbrukarnas inkomster i landets olika delar. Av de speciellt viktiga stödformerna kan nämnas produktionsbidragen för mjölk och kött, understöd, arealtillägg, tilläggspriser, prissänkingsersättningar för foder osv. Som bäst sitter en av jord- och skogsbruksministeriet tillsatt kommission och överväger det prispolitiska stödets rättmätighet och utarbetar förslag för att utveckla stödsystemen. Under arbetets gång har man kunnat konstatera, att det stödssystem som tillämpats hos oss är synnerligen mångfasetterat. Lantbrukets stödssystem har en lång historia. Ännu under 1950-talet strävade man till att öka produktionen. De nuvarande stödformerna ansluter sig till lantbruksproduktionen och dess dirigerande, utjämnandet av jordbrukarnas inkomster och eliminerandet av nackdelarna till följd av svåra produktionsförhållanden. Det finns 25-30 olika prispolitiska stödformer. Kommissionen konstaterar dock, att systemet åtminstone med tanke på utjämnandet av de regionala inkomstdifferenserna fungerat synnerligen väl.

Stödåtgärdernas verkningar på inkomsterna kan granskas på basen av bl.a. skatteuppgifterna. Den genomsnittliga lantbruksinkomsten på samtliga 10-20 ha:s gårdar har förvånansvärt noga hållits på samma nivå inom samtliga områden och utgjort 35 100-35 600 mk per gård. Differenserna är något större i fråga om 20-30 ha:s gårdar, men också i den gruppen har lantbruksinkomsten i medeltal för de olika områdenas del (med undantag för Sydösterbotten) varit 52 800-54 400 mk per gård (figur 1). Också de mjölkproducerande jordbrukarnas inkomstnivå på gårdar i samma storleksklass i landets olika delar är förvånansvärt lika. Detta innebär inte, att det inte skulle förekomma variationer mellan de enskilda gårdarna, så också mellan gårdarna inom samma område. Det verkar således att vara så, att pris- och stödpolitiken vad gäller utjämnandet av regionala inkomstdifferenser has lyckats. Här har bara siffrorna för ett år granskats. Situationen ändras dock inte, fastän vi skulle granska medeltalen för flera år. Också

resultaten gällande bokföringsgårdarna bekräfat de uppgifter som ovan framförts. Här är det inte möjligt att i detalj gå in på understödspolitiken. Vi kan i fråga om stödbeloppet konstatera att det regionala och övriga prispolitiska understödet samt arealtillägget, t.ex. Lapplands län utgör inemot 2/3 av jordbrukarens lantbruksinkomster och inom Uleåborgs län analogt cirka 1/3 (figur 2). Därvid har inte det s.k. extra priset på mjölk medräknats. Sannolikt skulle det vara möjligt att förenkla det nuvarande stödsystemet utan att slutresultatet skulle bli lidande.

Mjölksproducenterna i relation till producenterna av andra produkter

Det är också möjligt att utgående från beskattningsuppgifterna jämföra mjölksproducenternas inkomster med inkomsterna för jordbrukare som specialiserat sig på producerandet av andra produkter. Indelningen i olika produktionsriktningar baserar sig i detta fall på bruttoinkomsterna. Till nötkreaturgårdar räknas de gårdar, där inkomsterna från nötkreaturen överstiger 60 % av bruttoinkomsterna från lantbruket. Motsvarande inkomstgränser har också dragits upp för de övriga produktionsriktningarna. Utgående från resultaten år 1982 ser det ut att vara så, att det inte förekommer några större skillnader mellan nötkreaturs- och svingårdarna. Ännu under 1960- och 1970-talet var svingårdarnas resultat klart bättre än de mjölkproducerande gårdarnas, men skillnaden har minskat väsentligt med åren. Under de senaste åren har man också önskat minska ökningen av svinköttsproduktionen, vilket även återspeglat sig på producentpriserna och de ekonomiska resultaten. Även av beskattningsuppgifterna framgår det kända faktum, att lantbruksinkomsten från spannmålsodlingen per gård blir rätt låg. Samtidigt måste man dock minnas, att inkomsterna på spannmålssidan fås genom en klart mindre arbetsinsats, i vilket betyder att jordbrukaren har tid att skaffa sig biinkomster eller kan utföra annan verksamhet.

Inkomstdifferenserna mellan olika stora företag

Lantbruksföretagens storlek varierar i våra förhållanden rätt mycket, trots att det är fråga om familjejordbruk. Statsmakten har också på många olika sätt försök utjämna inkomstdifferenserna mellan gårdarna. På mjölkproduktionssidan har förutom arealtillägget också mjölkens avräkningspris i viss mån graderats till de mindre lantbruksföretagens fördel. Likaså gynnar vissa andra stödformer innehavarna av de mindre gårdarna. Trots detta varierar inkomsterna. År 1982 var lantbruksinkomsten på 5-10 ha:s nötkreaturgårdarna i Mellersta Finland cirka 30 000 mk per gård. Analogt var lantbruksinkomsten i 10-20 ha:s gårdsgruppen cirka 44 000 mk per gård, på 20-30 ha:s gårdarna uppgick lantbruksinkomsten till cirka 66 000 mk/gård. När vi granskar inkomstdifferenserna på basen av de totala inkomsterna, d.v.s. när skogsinkomsterna och biinkomsterna medräknas, är inkomstförhållandet mellan de olika stora gårdarna ungefär detsamma (se figur 3). De totala inkomsterna utvisar givetsvis inte familjens disponibla inkomstandel. Beskattningen utjämnar också inkomsterna, likaså slukar företagens finansiering, anskaffningar och investeringar en större del av inkomsterna i de stora företagen än i de mindre. Man borde alltid minnas, att lantbruket är en företagsverksamhet, till vilken många risker ansluter sig. Målsättningen kan inte vara, att sträva till samma inkomstnivå på olika stora gårdar. För de små gårdarnas del, vilka får sin huvudsakliga utkomst från lantbruket, har man accepterat tryggheten av en viss minimiutkomstnivå, såvida det inte är fråga om lantbruksföretag med full sysselsättning. Denna princip återspeglar sig i de ekonomiska resultaten för de olika stora företagens del.

Lantbruksinkomsten och löntagarnas inkomster

Det har alltid visat sig vara problematiskt att jämföra jordbrukarnas inkomster med de övriga befolkningsgruppernas inkomster. Ända tills nuvarande lantbruksinkomstlag trädde i kraft har man vid den lagstadgade uppföljningen av jordbrukarnas inkomster nöjt sig men en uppföljning av jordbrukarnas inkomst-

utveckling. Sannolikt har också jordbrukarnas inkomster från lantbruket utvecklas rätt bra i samma proportion som löntagarnas inkomster. I den nu gällande lantbruksinkomstlagen ingår dock ett omnämnande om att man vid lantbruksinkomstförhandlingarna bör beakta årsinkomsten och dess utveckling vid rationellt sköta jordbruk, som ger full sysselsättning åt jordbrukarfamiljen. Hittills har man inte vid inkomstförhandlingarna tagit något kritisk ståndpunkt till detta. Detta omnämnande i lagen och omnämningarna om inkomstjämförelserna i motiveringarna till lagen ger åtminstone en hänvisning om, att man efter det man erhållit tillräckliga uppgifter om jordbrukarnas inkomstnivå, i viss skall beakta detta vid inkomstförhandlingarna och göra kritiska jämförelser av jordbrukarnas och löntagarnas inkomstnivå. Som bäst genomförs dylika utredningar i anslutning till inkomstnivån. I detta sammanhang är det inte möjligt eller motiverat att i detalj gå in på detta problem. Men dock kan man konstatera, att lantbruksinkomsten i medeltal per person för t.ex. mjölkproduktionens del enligt 1982 års beskattningssuppgifter, inte ser ut att komma upp till industriarbetarnas inkomstnivå. Lantbruksinkomsten per person på t.ex. 10-20 ha:s gårdarna år 1982 var cirka 23 000 mk och på 20-30 ha:s gårdarna cirka 34 000 mk. Lantbruksinkomsten på de under våra förhållanden exceptionellt stora gårdarna (30-50 ha) vilka specialiserat sig på mjölkproduktion steg till cirka 43 500 mk per person. Enligt de statistiska uppgifterna finns det på gårdarna i medeltal ca 2.0 personer som deltar i jordbruksarbetena och arbetsinsatsen per person stiger till över 2000 arbetstimmar i året. Industriarbetarna förtjänade under ifrågavarande år cirka 50 000 mk. Här har lantbruksinkomsten jämförts helt schematiskt med lönerna. Det kan betonas, att lantbruksinkomsten inte uteslutande består av arbetslönen. I den ingår också företagets kapitalinkomst, som används till att täcka riskerna och göra fortlöpande investeringar, som ansluter sig till produktionen osv. Med den på lantbruksinkomsten baserade finansieringen borde man i princip vid en generationsväxling kunna betala en större del av fastighetens pris än vad som nu är fallet. Ända intill dessa dagar har gårdens skogar utgjort en nödvändig hjälp vid finansierandet av lantbruksföretaget.

Hur skall vi gå vidare

Ovannämnda siffror skall inte läsas för pessimistiskt, ehuru de nog framdeles ger anledning till eftertanke. Vi har vant oss vid, att kostnaderna stiger kontinuerligt också inom mjölkproduktionen. Inom övriga brancher stiger inkomstnivån och man borde kunna hålla jämna steg med densamma. Med tiden borde man också kunna knappa in på eftersläpningen av lantbruksinkomsterna. Jordbrukarnas inkomster från lantbruket kan stiga endast om produktionsmängderna utökas, produkternas pris höjs, priserna på förnödenheterna sänks eller understöden utökas. På annat sätt fås inga pengar. Hittills har inkomsterna ökat främst genom att man rationaliserat produktionen och höjt avkastningen. I och med att produktionskvoterna införts har detta blivit allt svårare. Inkomsterna kan således ökas genom att höja producentpriserna, utöka understöden eller skära ned kostnaderna. Vi vet, att det är svårt att förverkliga någon större utökning av statens understöd. För produktionskostnadernas del kan konstateras, att kostnaderna för kraftfoder och konstgödsel endast i begränsad omfattning kan sänkas utan att också avkastningen minskas. Ett minskat utnyttjande av det egna arbetet ökar inte inkomsterna. Uppmärksamheten riktas härvid endast på kapitalkostnaderna, dvs. på kostnaderna för djur, byggnader och maskiner. Kapitalkostnadernas andel av produktionskostnaderna för mjölk är drygt 1 mk/l eller cirka 40 % (figur 4). Till kapitalutnyttjandet ansluter sig nära generationsväxlingen på gården och anskafning av lantbruksfastigheter. Den kommission som utrett gårdsbrukens skuldsättningsfrågor bekräftade nyligen det redan ofta framförda sakförhållandet, att lantbruksfastigheternas priser i allmänhet är oskäligt höga i jämförelse med gårdens avkastning. I all synnerhet är de yngre jordbrukarna så högt skuldsatta, att det är svårt att sköta skulderna med gårdens avkastning. Kommissionen föreslår, att man för jordbrukare som fyller i lagen om gårdsbruksenheter uppställda villkor borde ordna finansieringshjälp genom tillfälliga arrangemang genom att förlänga lånetiderna och sänka låneräntorna. Mjölkproduktionens framtid beror också till stor utsträckning på priset, som betalas för gården och hur de övriga investeringar kan skötas på ett ekonomiskt sätt.

Många resultat pekar på, att produktionskostnaderna för mjölk sjunker rätt kraftigt då besättningen ökar till cirka 30 kor. Men tyvärr försvårar många åtgärder från statens sida en ökning av besättningsstorleken. Som exempel kan nämnas flera inskränkande åtgärder, prispolitiken och produktionskvoterna. Hos oss är besättningarna ännu i medeltal bara cirka 8-9 kor och i fråga om denna besättningsstorlek är produktionskostnaderna överraskande stora (figur 4). Hos oss är produktionskostnaderna inom lantbruken också i övrigt höga och av denna orsak skulle det ha varit önskvärt, att man hade kunnat fortsätta effektiveringen av produktionen också genom att öka på företagsstorleken. Många lantbrukspolitiska åtgärder har planerats som tillfälliga, men tyvärr vill de bli bestående. Produktionskvotsystemet för mjölk som trädde i kraft från årets början måste dock anses vara bra redan av den orsaken, att jordbrukarnas finansieringsandel av exporten inte mera kan utökas. Man måste dock noga följa med produktionskvotsystemet, så att inte dess negativa verkningar bli oskäligen stora.

Sammandrag

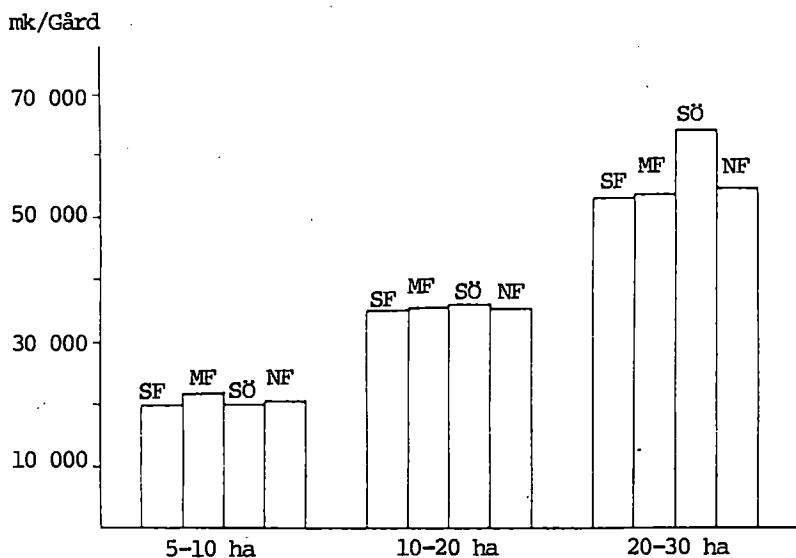
Lantbrukspolitiken och speciellt den regionala understödspolitikerna har hos oss skötts så, att de regionala inkomstdifferenserna har kunnat utjämnas på ett tillfredsställande sätt. T.ex. de mjölkproducerande gårdarna av samma storlek i landets olika delar uppnår i det närmaste samma ekonomiska resultat. Regionala inkomstdifferenser förekommer av den orsaken, att gårdarnas storlek varierar inom olika områden. Vidare är det i landets södra delar möjligt att specialisera sig på flera alternativa specialprodukter och på detta sätt öka inkomsterna. Detta är också en av orsakerna till, att man i landets södra delar lättare avstår från mjölkproduktionen än i landets övriga delar. Det verkar också att vara så, att investeringsvilligheten på de mjölkproducerande gårdarna i landets södra delar är sämre än i landets inre och norra delar.

Pris- och stödpolitiken har utjämnat skillnaderna i inkomstnivå mellan företag av olika storlek. Sannolikt har man förfarit på

rätt sätt, när man inte gått för långt vid utjämnandet av inkomstnivåerna. Innehavarna av de mindre gårdarna måste också få sin utkomst tryggad, men målet kan inte vara att helt utjämna inkomstnivån.

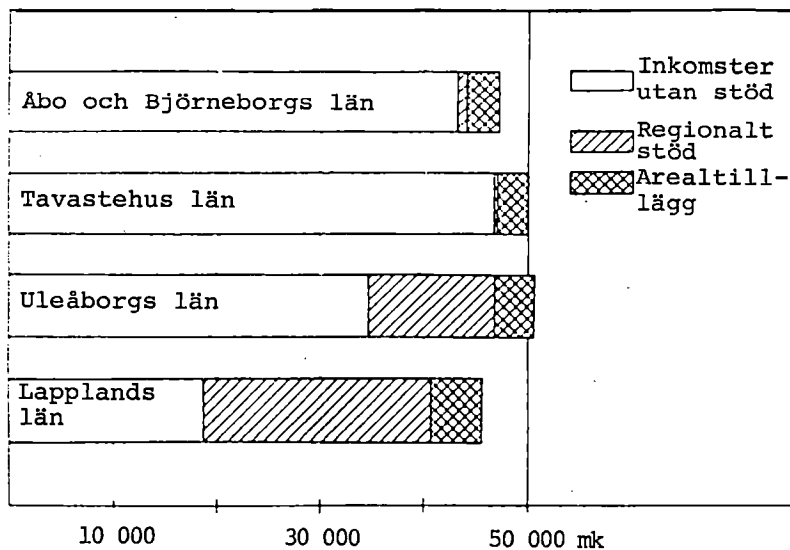
Lantbrukets stödåtgärder har som en deluppgift att sköta sysselsättningen, bibehålla bosättningen i glesbygden liksom andra med dessa jämförbara samhällsuppgifter. Därför borde man i något sammanhang överväga huruvida lantbruket bör svara för dessa i så stor omfattning som nu är fallet.

Husdjursproduktionen och speciellt mjölkproduktionen har främst till följd av överproduktionen utsatts för otaliga inskränkningar och regleringar. Mjölkproduktionens rationalisering ser ut att ytterligare försvåras. Kostnadsstegringen och skötandet av jordbrukarnas inkomstnivå förutsätter att inkomsterna utökas. Om inte produktionen kan rationaliseras i tillräcklig grad, ökar naturligtvis behovet av att höja producentpriserna. Detta kan åtminstone delvis komma som en överraskning. Mejeriverksamheten har under den senaste tiden kraftigt rationaliserats, vilket för sin del underlättat skötandet av mjölkpolitiken. Mejerifolket torde känna till vilka möjligheterna är att ytterligare utveckla branschen och hur det eventuellt är möjligt att denna väg öka jordbrukarnas mjölklikvider.

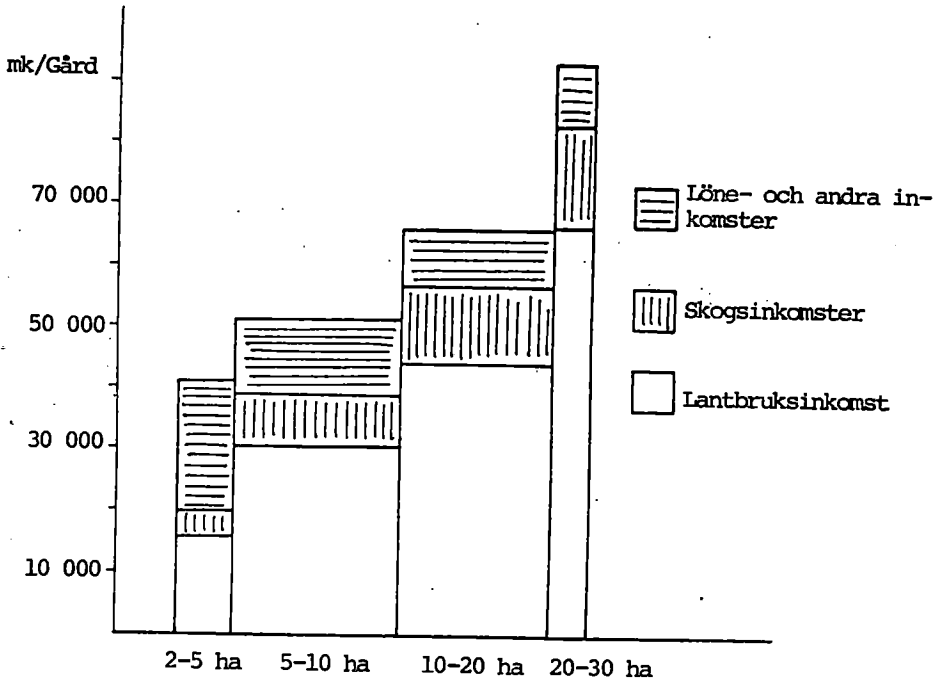

Figur 1. Lantbruksinkomsten i landets olika delar år 1982

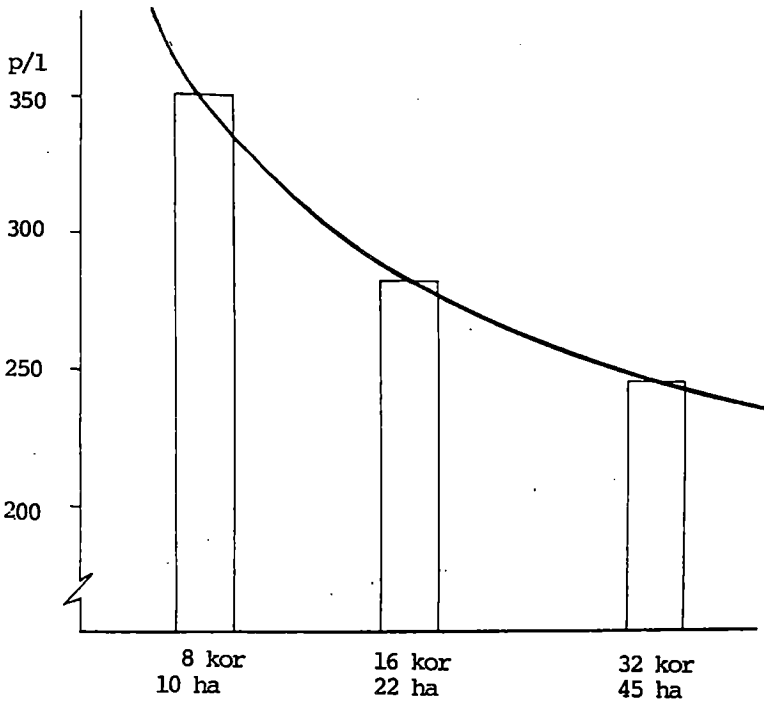
SF= Södra Finland
 MF= Mellersta Finland
 SÖ= Sydösterbotten
 NF= Norra Finland

Figur 2. Lantbrukets nettoinkomst och stöd på 10-20 ha:s nötkreatursgårdar år 1982, mk/gård

Figur 3. Jordbrukarens och makans totala inkomster på nötkreatursgårdarna i Mellersta Finland år 1982

Figur 4. Mjölakens produktionskostnad vid varierande besättningsstorlek, år 1984, p/l

DET EKONOMISKA RESULTATET PÅ BOKFÖRINGSGÅRDARNA ÅREN 1980-83

Allmänt

Lantbrukets ekonomiska resultat beror på många olika faktorer. Till stor del dikteras resultatet av produktionens storlek, vilken å sin sida är beroende på skörderesultatet, djurens avkastning och producentpriserna. Också statsmaktens stödpolitik inverkar på inkomst- och resultatnivån. Å andra sidan beror också det ekonomiska resultatet på kostnaderna för utnyttjandet av produktionsmedlen. De större kostnadsposterna representeras av utgifterna för förnödenheter som inköps utanför gården. Sådana är kraftfoder, konstgödsel, utsäde, växtskyddsmedel, bränslen och smörjmedel, värme-, el-, och andra jämförbara poster.

Utnyttjandet av maskiner, byggnader och redskap medför också kostnader. Vanligtvis räknas inte investeringsutgifterna för anskaffandet av dessa som årskostnader, utan de beaktas i form av årliga avskrivningar. Som årskostnader beaktas därtill underhållskostnaderna för dem. Arbetskostnaderna utgör också en ansevärd kostnadspost, fastän endast kostnaderna för avlönat folk medför penningutgifter på familj jordbruken. Den egna familjens arbete räknas vanligtvis inte i de ekonomiska beräkningarna som kostnader, utan vid beräkandet av det ekonomiska resultatet är det erhållna resultatet en täckning för den egna familjens arbete liksom också för det kapital som disponerats för lantbruket.

Lantbrukets ekonomiska resultat kan granskas ur flera olika synvinklar. I det följande granskas det ekonomiska resultatet främst från lantbruksföretagets synpunkt. Vid analyserandet av det ekonomiska resultatet ur jordbrukarens synvinkel borde man sträva till att definiera den del av inkomsten som kan räknas som jordbrukarfamiljens lön eller det penningbelopp, som blir disponibelt för familjens privata konsumtion. I detta sammanhang fäster man just ingen uppmärksamhet vid den sistnämnda saken.

Produktionens utveckling

I det följande granskas utgående från bokföringsgårdarnas resultat hur lantbrukets bruttointäkter, kostnaderna och det ekonomiska resultatet utvecklats under 1980-talet i hela landet och i de olika undersökningsområdena. Bokföringsgårdarnas siffror gällande intäkter, kostnader och ekonomiskt resultat har vägts med åkerarealerna, så att de svarar mot hela landets och de olika områdenas resultat. Under de senaste åren har bokföringsgårdarnas antal varit cirka 1000 och de representerar synnerligen väl de olika stora gårdarna i landets olika delar. Men det finns inte inom alla områden och storleksgrupper tillräckligt många långt specialiserade gårdar, med undantag för mjölkgårdarna. Lantbrukets bruttointäkt år 1980 var i medeltal cirka 8 500 mk per åkerhektar på samtliga bokföringsgårdar (se tabell 1). Därefter har intäkterna årligen stigit och uppgick år 1983 t.ex. till inemot 13 000 mk per ha. En del av intäktsökningen beror uteslutande på prisförändringarna.

Tabell 1. Utvecklingen av jordbrukets bruttointäkter, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	8 488	7 344	10 205	8 303	9 926
1981	9 743	8 275	12 150	9 719	11 157
1982	11 397	10 533	11 803	11 146	13 677
1983	12 854	11 939	13 232	12 437	15 469

När man jämför de olika områdenas intäktssiffror sinsemellan märker man, att intäkterna per ha kanske överraskande är lägst i Södra Finland. I landets mellersta och norra delar stiger intäkterna på den grund, att man inom dessa områden specialiserat sig mer på mjölkproduktion (och inom vissa områden också på produktionen av svinkött) än i landets södra delar. I Södra Finland har man analogt kunnat specialisera sig på växtodling, odling av ryp, rotfrukter och vissa andra växter. Som motvikt till spannmålsgårdarnas genomsnittligt lägre totala intäkter har detta dock

inte kunnat höja medeltalet till samma nivå som i de nordligare delarna. Lantbrukets regionala prispolitiska stöd höjer för sin del intäkterna för landets mellersta och norra delar. Trots de varierande skördarna under olika år, har dock bruttointäkternas utveckling varit överraskande jämn. I det följande jämförs producentprisernas och intäkternas utveckling.

	Lantbruksprodukternas producentprisindex	Intäkternas utveckling i relativa tal
1980	100	100
1981	113	115
1982	128	134
1983	137	151

Utgående från förändringarna i bruttointäkterna och producentprisindex verkar det som om intäktsutvecklingen till stor del kan förklaras med förändringarna i producentpriserna.

Växtodlingsintäkterna beskriver produktionsförhållanden variationer i landets olika delar. I Södra Finland, där produktionsförhållandena är bäst, är också växtodlingens intäkter per åkerhektar större än inom de övriga områdena. Växtodlingens omfattning i södra delen av landet beskrivs av att cirka en tredjedel av områdets bruttointäkter kommer från växtodlingen. I Mellersta Finland och Sydösterbotten är motsvarande andel 15-18 %. I Norra Finland är växtodlingsintäkterna per hektar rätt anspråkslösa dvs. 3-5 % av områdets bruttointäkter. De årliga skördevariationerna återspeglas naturligtvis klarare inom växtodlingen (tabell 2).

Tabell 2. Växtodlingsintäkternas utveckling, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	1 536	2 188	1 187	1 209	372
1981	1 582	2 084	1 433	1 595	281
1982	2 418	3 407	1 897	2 017	541
1983	2 881	4 214	2 121	2 307	454

Variationerna i fråga om husdjursintäkterna framgår av tabell 3. Siffrorna utvisar, att husdjursintäkterna per åkerhektar är lägst i Södra Finland. I Södra Finland är husdjursintäkterna endast ca 60 % av områdets bruttointäkter. I Mellersta Finland och Sydösterbotten stiger avkastningen från husdjuren till ca 70-75 % och i Norra Finland till 80-85 % av jordbrukets bruttointäkter.

Tabell 3. Husdjursintäkternas utveckling, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	6 391	4 702	8 478	6 546	8 641
1981	7 481	5 653	10 064	7 446	9 743
1982	7 975	6 336	8 876	8 218	11 450
1983	8 973	6 963	10 027	9 179	3 371

Kostnadsutvecklingen

Jordbrukets driftskostnader består av arbetskostnaderna, de inköpta förnödenheterna, maskin- och redskapskostnaderna, byggnadskostnaderna och vissa andra diverse kostnader. Arbetskostnaderna, kostnaderna för avlönat arbete och den egna familjens arbete, stiger till ca 35-40 %, förnödenhetskostnaderna uppgår till ca 40 %, maskin- och redskapskostnaderna 10-12 %, byggnadskostnaderna cirka 5 % och de s.k. övriga kostnaderna cirka 5 %.

Tabell 4. Jordbrukets driftskostnadsutveckling, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	9 143	7 601	11 024	8 933	11 569
1981	10 698	9 008	13 129	10 338	13 056
1982	11 642	10 141	12 866	11 214	14 969
1983	12 451	10 650	13 797	12 340	16 193

Driftskostnaderna på bokföringsgårdarna var år 1980 i medeltal ca 9 100 mk per åkerhektar. Därefter har kostnaderna stigit kontinuerligt och var t.ex. år 1983 cirka 12 500 mk per hektar. Dert förekommer tydliga regionala skillnader i kostnaderna. Differenserna har många orsaker, men en klar orsak är variationerna i användningen av köpta förnödenheter (tabell 5).

Tabell 5. Kostnaderna för förnödenheter, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	3 179	2 596	3 933	3 141	4 000
1981	3 956	3 301	4 659	3 946	5 036
1982	4 576	3 977	4 610	4 526	6 333
1983	4 673	3 936	4 587	5 034	6 586

Skillnaderna i bl.a. driftsinriktningen inverkar på användningen av köpta förnödenheter och sålunda också på motsvarande kostnader. Men trots detta är differenserna mellan de olika områdena relativt små beträffande utgifterna för konstgödsel, bränsle och elström. Differenserna förorsakas i huvudsak av foderköpen. I Mellersta Finland, Sydösterbotten och speciellt i Norra Finland är kostnaderna för foderköp större än i Södra Finland. Differenserna beror förutom på de använda mägdena också på foderpriserna.

Det ekonomiska resultatet

I detta sammanhang har jordbrukets ekonomiska resultat mätts med skuldfritt överskott och lönsamhetskvoten. Skuldfritt överskott utgör täckning för jordbrukarfamiljens arbete och i jordbruket investerat eget och främmande kapital. Sålunda avdras inte kostnaden för jordbrukarfamiljens arbete. Inte heller skuldräntorna avdras då skuldritt överskott beräknas vilket utgör skillnaden till lantbruksinkomsten. Det medför svårigheter att beräkna lantbruksinkomsten på bokföringsgårdarna, då det endast finns grova bedömningar av jordbrukets andel av gårdens totala ränteutgifter.

Tabell 6. Skuldfritt överskott av jordbruket, mk/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	2 900	2 526	3 538	2 877	3 244
1981	2 951	2 378	3 908	3 193	3 240
1982	3 784	3 608	3 914	3 812	4 118
1983	4 568	4 524	4 571	4 185	5 060

Det skuldfria överskottet i genomsnitt på samtliga bokföringsgårdar var år 1980 2 900 mk per åkerhektar. Trots pris- och kostnadsstegringen var resultatet ett år tidigare närapå detsamma (Tabell 6). Det ekonomiska resultatet för åren 1982 och 1983 är utgående från bokföringsgårdarnas resultat relativt bra i jämförelse med tidigare år. Mellan de olika områdena förekommer differenser i fråga om det ekonomiska resultatet, ehuru dock differenserna är relativt små. Lönsamhetskvoten (tabell 7) utvisar grovt taget samma resultat som det ovan presenterade skuldfria överskottet. Talen beskriver tydligare de regionala differenserna och årsvariationerna beroende på produktionsförhållandena.

Tabell 7. Lönsamhetskvoten

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	0.66	0.69	0.67	0.67	0.58
1981	0.61	0.58	0.66	0.67	0.54
1982	0.74	0.83	0.65	0.77	0.64
1983	0.85	1.00	0.73	0.80	0.73

Under det exceptionellt dåliga produktionsåret 1981 förblev lönsamhetskvoten sämre än normalt i all synnerhet i Södra Finland, där spannmålsodlingen och växtodlingen överlag spelar en större roll. I tabell 8 framförs ytterligare den genomsnittliga skörden för odlingsväxter på bokföringsgårdarna, vilket för sin del också förklarar lönsamhetsdifferenserna mellan de olika åren och områdena.

Tabell 8. Skördenivån, fe/ha

	Hela landet i medeltal	Södra Finland	Mellersta Finland	Syd- österbotten	Norra Finland
1980	3 009	3 122	2 915	3 125	2 615
1981	2 313	2 384	2 154	2 621	2 032
1982	3 045	3 231	2 850	3 188	2 493
1983	3 406	3 613	3 192	3 488	2 809

För de olika produktionsriktningarnas del avviker lantbruksproduktionen så pass mycket, att det är skäl att även för de olika produktionsriktningarna granska vissa tal som utvisar det ekonomiska resultatet. Emedan differenserna i fråga om produktionsriktningen är tydligast i Södra Finland, granskas i det följande endast resultaten gällande detta området. Specialiseringen är ofta relativt långt driven. Vi kan härvid konstatera, att intäkterna från nötkreaturen på nötkreatursgårdarna i medeltal är 90 % av bruttointäkterna, på svingårdarna är motsvarande tal cirka 75 % och på spannmålsgårdarna cirka 70 %.

Tabell 9. Det ekonomiska resultatet inom olika driftsinriktningar i Södra Finland på 20-30 ha:s gårdar

	Nötkreatursgårdar		Svingårdar		Spannmålgårdar	
	Skuldfrit överskott mk/ha	Lönsam- hetskvot	Skuldfrit överskott mk/ha	Lönsam- hetskvot	Skuldfrit överskott mk/ha	Lönsam- hetskvot
1980	2 649	0.66	4 346	1.19	1 335	0.81
1981	2 682	0.60	4 347	1.00	781	0.41
1982	3 676	0.74	6 139	1.25	2 096	1.03
1983	4 624	0.87	5 840	1.19	2 580	1.05

Utgående från resultaten för en gårdsgrupp (tabell 9) kan inte dragas några långtgående slutledningar. Men resultaten visar dock klart, att på gårdarna med husdjursproduktion är det ekonomiska resultatet också under exceptionellt dåliga år rätt tillfredsställande. På de spannmålsproducerande gårdarna återspeglar sig däremot ett dåligt år kraftigt på resultaten. Trots att svingårdarnas ekonomiska resultat sjunkit klart från t.ex. toppnoteringarna under 1970-talets första del blir svinhushållningens resultat synnerligen tillfredsställande. Men dock måste framhållas, att lönsamhetskvoten beroende på räknesättet delvis är en otillfredsställande mätare för det ekonomiska resultatet, eftersom man vid uträkandet av koefficienten inte beaktar räntorna på lån. Speciellt inom svinhushållningen är skuldsättningen större än inom de övriga driftsinriktningarna. På svingårdarna är skuldsättningen i genomsnitt cirka 30 % och i vissa fall klart högre.

På spannmålgårdarna har man under normala år uppnått ett synnerligen gott resultat mätt med lönsamhetskvoten. I detta avseende bör man beakta det faktum, att resultatet i relation till arbetstimmarna kan vara synnerligen tillfredsställande, men det totala resultatet blir lågt eftersom arbetstimmarnas antal är litet. Trots det skenbart goda resultatet kan det vara ifrågasatt, huruvida spannmålgårdarnas resultat garanterar familjens utkomst. I fråga om mjölkproduktionen är resultatet t.ex. per

arbetstimme dåligt, men den totala arbetsinkomsten ger en tillfredsställande utkomst och inkomsten från ett år till ett annat verkar vara relativt säker.

I det följande jämförs ytterligare lantbrukets lönsamhet, producentpriserna, den allmänna kostnadsnivån och de genomsnittliga lönerna. De tal som beskriver lönsamheten, varvid verkningarna av prisnivåförändringarna inte eliminerats, visar att lönsamheten utvecklats i samma riktning som lantbruksprodukternas producentpriser i genomsnitt. Talen visar dock klart speciellt det exceptionellt dåliga ekonomiska resultatet år 1981. På samma sätt är siffrorna för år 1983 bättre än medeltalet. Lantbruksprodukternas priser har höjts i ungefär samma proportion som den allmänna prisstegringen. Det verkar också vara så, att lönerna i genomsnitt utvecklats i enlighet med konsumentprisernas utveckling.

	Lantbrukets lönsamhets- utveckling	skuldfritt relationstal. lönsamhets- kvot	Lantbruksprod. producentpriser relationstal	Kon- sument- pris- index	Löne- utveck- lingen rela- tionstal
1980	100	100	100	100	100
1981	102	92	113	112	113
1982	130	112	128	122	125
1983	158	129	137	133	138

